

Eline Borgen (717)
May Linn Skryten Eriksen (631)
Marte Askmo Knudsen (618)

GSP-systemet

Hvilken funksjon har GSP-systemet på handelen mellom Norge og GSP-landene, og hvilke endringer har innføringen av MUL+14 ordningen bidratt til?

Bacheloroppgave / Mai 2017
Bachelorstudium i økonomi og administrasjon
Handelshøyskolen ved Høgskolen i Oslo og Akershus
Veileder: Ivar Bredesen

Sammendrag

Vår bacheloroppgave har som formål å gi en dypere innsikt i GSP-systemet. Forskjellen mellom verdens rikeste og fattigste land er et dagsaktuelt tema da det ikke ser ut til å være store endringer i inntektsfordelingen. Vi ønsker å gå dypere inn på hvilke endringer GSP-systemet kan bidra med ved å tilrettelegge for økt handel. Ved å foreta dybdeintervjuer samt å ta i bruk regresjonsmodeller, undersøker vi hvordan GSP-systemet virker på Norges import fra de aktuelle landene, og vi ser også på hvilke andre funksjoner systemet har. Vi ønsker med dette å kunne besvare vår problemstilling:

Hvilken funksjon har GSP-systemet på handelen mellom Norge og GSP-landene, og hvilke endringer har innføringen av MUL+14 ordningen bidratt til?

På bakgrunn av at problemstillingen skal besvares med en kvalitativ- og kvantitativ tilnærming har vi valgt å benytte oss av metodetriangulering. For den kvalitative delen av oppgaven har vi intervjuet Tolletaten og Utenriksdepartementet som er relevante aktører knyttet til GSP-systemet. I den kvantitative delen har vi benyttet oss av regresjonsanalyser ved bruk av paneldata, med hensikt å undersøke om innføringen av nulltoll for MUL+14 landene i 2008 har ført til en økt importandel til Norge. Vi ønsker å finne svar ved å inkludere de uavhengige variablene Norges BNP, valutakurs, kystlinje, medlemskap i ordningen og distanse.

Basert på intervjuene kom vi fram til at GSP-systemet har en positiv funksjon på handelen mellom Norge og GSP-landene, men vi finner også at systemet har et forbedringspotensial. Videre ga regresjonsanalysen i den kvantitative delen en forklaringskraft på 3,08%. Dette innebærer at modellen vi utviklet kun forklarer en liten del av variasjonen i Norges import fra MUL+14 landene. Datainnsamlingen viser at enkelte land har hatt en økende importandel etter at ordningen ble innført, men vi kan ikke fastslå at det er ordningen som er årsaken til denne trenden basert på resultatene i regresjonsanalysen.

Forord

Ideen om å skrive en bacheloroppgave innenfor fagfeltet internasjonal handel fikk vi etter å ha gjennomført faget International Economics. Vi fattet raskt interesse for emner som omhandlet utviklingsøkonomi, og dette var grunnlaget for ønsket om å skrive en oppgave innenfor temaet diskriminerende handelspolitikk. I denne sammenheng ble vi kjent med GSP-ordningen hvor formålet er å fremme handel fra utviklingsland. Dette ble starten på oppgaven som markerer avslutningen på vår treårige bachelorgrad på Handelshøyskolen ved HiOA.

Vi ønsker å rette en stor takk til vår veileder, Ivar Bredesen, som har vært svært behjelpelig og imøtekommende. Han har lagt andre ting til side når vi har stått fast med ubesvarte spørsmål, og hans positive holdning har gitt oss stor motivasjon for videre fremgang. Videre ønsker vi også å takke Tolletaten, Utenriksdepartementet og seniorforsker Arne Melchior for gode samtaler og diskusjoner. De har bidratt til en bredere forståelse og innsikt, og har vært til stor hjelp i vår oppgaveskriving.

Handelshøyskolen ved HiOA, 19. mai 2017

.....
Eline Borgen

.....
May Linn Skryten Eriksen

.....
Marte Askmo Knudsen

Innholdsfortegnelse

1.1 FORMÅL, PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNINGER	1
2.0 TEORI.....	3
2.1 HANDELSTEORI.....	3
2.1.1 Internasjonal handelsteori.....	4
2.1.2 Gravitasjonsmodellen.....	5
2.1.3 Moderne handelsteori.....	6
2.2 GLOBALISERING	6
2.3 HANDELSAVTALER	8
2.3.1 EFTA.....	8
2.3.2 EØS.....	9
2.3.3 WTO	9
2.4.1 Presentasjon om GSP-systemet.....	10
2.4.3 Krav til preferansetollbehandling.....	13
2.4.4 Listeregelen og toleranseregelen:	15
2.4.5 Kumulasjon.....	16
2.4.6 Reformert	16
2.5 TOLL	18
2.5.1 Tollpreferansemodell.....	18
3.0 METODE	26
3.1 FORSKNINGSDESIGN	26
3.2 UTVALGSSTRATEGI.....	27
3.3 HYPOTESETESTING	29
3.4 DATAINNSAMLING	30
3.5.1 Forutsetninger for regresjonsanalyse.....	33
4.0 RESULTATER.....	36
4.1 KVALITATIV METODE.....	36
4.2.1 Import fra MUL+14 land.....	39
4.2.2 Valutakurs og import.....	40
4.2.3 Regresjonsanalyse inkludert alle ordinære MUL+14 landene.....	43
4.2.4 Regresjonsanalyse ekskludert enkelte MUL+14 land.....	46
4.2.5 Regresjonsanalyse av Kenya	47
5.0 KVALITETSSIKRING OG KONTROLL	50
5.1 VALIDITET	50
5.2 RELIABILITET	51
6.0 KONKLUSJON.....	53
6.1 KVALITATIV.....	53
6.2 KVANTITATIV	54
7.0 LITTERATURLISTE	57

Liste over tabeller og figurer

Figur 1	13
Figur 2	19
Tabell 1, velferdsvirkning av en tollsats i en liten nasjon	20
Figur 2.1	22
Figur 3	23
Tabell 2, velferdsvirkning av en redusert tollsats i en liten nasjon	24
Figur 4.....	28
Figur 5	39
Figur 6	41
Tabell 3, regresjonsanalyse inkludert alle ordinere MUL+14 land	43
Tabell 4, regresjonsanalyse ekskludert enkelte MUL+14 land	46
Figur 7	48
Tabell 5, regresjonsanalyse av Kenya	49

1.0 Innledning

I denne oppgaven tar vi for oss the Generalized System of Preferences (GSP-systemet), hvor vi retter fokuset mot den norske delen av ordningen. GSP-systemet er en unilateral handelsavtale, som i 1971 ble innført i Norge. Essensen i systemet er å fremme handel og økonomisk vekst i utviklingsland ved å tilby tollpreferansebehandling (UNCTAD 2017). Ordningen deler utviklingsland inn i ulike inntektsgrupper, med utgangspunkt i Development Assistance Committee recipients (DAC-listen) fra The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), og det er tillatt å diskriminere mellom landene ved å tilby ulike tollpreferanser (OECD 2017). Vår oppgave er avgrenset til å undersøke hvilken funksjon GSP-systemet har og i tillegg ønsker vi å studere virkningen av nulltollordningen som gis til MUL+14 landene.

1.1 Formål, problemstilling og avgrensninger

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvilken funksjon GSP-systemet har på handelen mellom Norge og GSP-landene. I denne sammenheng ønsker vi å utføre intervjuer med relevante aktører som har mye kunnskap på området. Som et tilskudd ønsker vi også å se på GSP-systemet fra en mer kritisk side og forhåpentligvis kunne få svar på hvilke utfordringer denne ordningen medbringer. I tillegg vil vi studere nulltollordningen som ble tildelt MUL+14 landene i 2008. For å avlegge svar velger vi å ta i bruk regresjonsanalyse, der vi inkluderer relevante variabler. Resultatet har her som formål å avdekke om ordningen har hatt en betydning for MUL+14 landene. Basert på dette formålet har vi kommet frem til følgende problemstilling:

Hvilken funksjon har GSP-systemet på handelen mellom Norge og GSP-landene, og hvilke endringer har innføringen av MUL+14 ordningen bidratt til?

For å gi et best mulig svar på denne problemstillingen har vi valgt å gjøre enkelte avgrensninger. Den første avgrensningen vedrører reformen fra 2008. Opprinnelig inkluderte denne 14 lavinntektsland, men per dags dato består gruppen av ni resterende land, da de andre landene har graduert til en høyere inntektsgruppe. For å kunne gjennomføre en regresjonsanalyse med hensikt å måle effekten av ordningen

har vi valgt å inkludere alle de ordinære MUL+14 landene gjennom hele analysen. Videre avgrensar vi også oppgaven til å gjelde den norske delen av GSP-systemet, og ser på i hvilken grad GSP-landene eksporterer til Norge. Vi tar derfor ikke høyde for i hvilken grad de eksporterer til andre større markeder. Til slutt har vi avgrenset tidsperioden til å gjelde for perioden 2000-2016.

2.0 Teori

I denne delen av oppgaven vil vi se nærmere på hvordan handel har utviklet seg over tid. Vi vil starte med å se på ulike handelsteorier, hvor teoriene vi ser på forklarer bakenforliggende årsaker til at handel mellom land oppstår. Deretter tar vi for oss temaer som globalisering og handelsavtaler, for så å gi en dypere innsikt i hva GSP-systemet omfatter. Vi ser også nærmere på hvordan et marked med frihandel og tollsatser påvirker handelen i et internasjonalt marked.

2.1 Handelsteori

Internasjonal handel blir stadig viktigere, og for at et land skal få til økonomisk vekst samt velferdsutvikling, er internasjonal handel et viktig bidrag på veien dit.

Internasjonal handel gjør at et land kan fokusere på områder der de har gode forutsetninger for produksjon. Dette gjør at de kan eksportere overskuddet av disse varene for så å importere varer de selv velger å ikke produsere (Virke 2017).

Perioden fra 1890 frem til første verdenskrig blir ofte omtalt som den “første gullalderen” i internasjonal handel, men historien til internasjonal handel kan trekkes enda lenger tilbake i tid (Feenstra og Taylor 2014, 12). I perioden fra 1890 ble det skapt teknologiske fremskritt innenfor jernbanesektoren og dampskip, hvilket gjorde det lettere å eksportere og importere varer. En av grunnene til at land velger å handle med hverandre er lønnsomhet. På bakgrunn av et lands tilgjengelighet på ressurser og teknologi vil land ha ulike forutsetninger for hva som er lønnsomt å produsere. Norge er et eksempel på et land som velger å produsere ut ifra sine komparative fortrinn. Eksempelvis er olje en eksportvare som vi i Norge har gode ressurser og teknologi til å utvinne, mens vi importerer varer som vi ikke har forutsetninger til å kunne produsere effektivt selv, blant annet tropiske frukter.

Det er viktig å poengtere at handel fremmer økt velferd for konsumentene og økt overskudd for produsentene, men det er ikke gitt en rettferdig fordeling mellom disse partene. Totalt sett fører dette til økt nytteverdi som følge av lavere priser og større produktspekter for konsumentene og høyere overskudd for bedriftene, da de kan nå ut til et større marked. Verdensmarkedet gjør at vi får tilgang på billigere varer gjennom handel med andre land. Ved å åpne opp for internasjonal handel kan

konsumenten nyte godt av et større tilbud til en lavere pris. Dette er derfor en “vinn-vinn situasjon” for begge parter da landet som eksporterer får solgt sine varer til et større marked, og importasjonen får tilgang på varer til konkurransedyktige priser. For å konkretisere hvordan utviklingen av handelen har vært gjennom de siste tre århundre, vil vi nå bruke ulike økonomiske teorier for å forklare hvorfor land handler med hverandre.

2.1.1 Internasjonal handelsteori

Adam Smith er et velkjent navn innenfor økonomifeltet, og han blir ofte omtalt som økonomiens far (Economist 2013). Arbeidet hans er godt kjent og mye anvendt, og det er flere økonomer som har tatt utgangspunkt i hans arbeid, deriblant David Ricardo. I 1776 ble Adam Smith sitt mest kjente verk “Wealth of Nations” publisert, hvor et viktig tema som går igjen i boken er den usynlige hånd (Store Norske Leksikon 2016_a). Den usynlige hånd forteller at en økonomi automatisk vil allokere ressurser på en Pareto-optimal måte, uten påvirkning fra myndighetene. Dette økonomiske bidraget gikk i mot merkantilismen, som fokuserte på høyest mulig handelsoverskudd, og dannet dermed et nytt økonomisk perspektiv som var grunnfundamentet for videre økonomisk teori (Feenstra og Taylor 2014, 32).

Grunnleggende internasjonal handelsteori bygger på prinsippet om komparative fortrinn. Et prinsipp som sier at et land har komparativt fortrinn i å produsere den varen den produserer mest effektivt, sammenlignet med hvor effektivt det landet produserer den andre varen. Dette dreier seg om at det landet som har den laveste alternativkostnaden ved fremstilling av en vare, har et komparativt fortrinn. Dette var teorien David Ricardo (1772 – 1823) bygget studiet sitt på da han valgte å viderefører arbeidet til Adam Smith (Feenstra og Taylor 2014, 32). I modellen Ricardo utviklet ses arbeidskraft på som den eneste produksjonsfaktoren, og det er forskjeller i produktivitet som fører til komparative fortrinn. Smiths arbeid fokuserte på at det samfunnsøkonomiske overskuddet vil bli størst når et markedet oppnår Pareto-optimalitet. Ricardo la stor vekt på at to land vil oppnå fordeler ved at myndighetene fjerner handelsbarrierer slik som høye tariffen og kvoter. På denne måten kunne landene spesialisere seg i sitt komparative fortrinn for deretter å eksportere denne varen og importere den andre. For at handel mellom to land skal

oppstå må det være forskjell i landenes relative priser. Dette er en viktig forutsetning i Ricardo sin handelsteori. Prisforskjeller er en årsak til komparative fortrinn som videre danner grunnlaget for handel (Austvik, Bredeesen og Vårdal 2002, 77).

Som en motsetning til teorien av David Ricardo, forsket svensken Eli Heckscher, senere videreutviklet av Bertil Ohlin, på det vi i dag kjenner som Heckscher-Ohlin teorien. Her kom de frem til at internasjonal handel forekommer som et resultat av at land har ulike ressurser, men teorien forutsetter lik teknologi (Feenstra og Taylor 2014, 87). Et beskrivende eksempel av denne teorien kan ses gjennom handel mellom industriland og utviklingsland. Heckscher-Ohlin baserer handel mellom land på det faktum at industriland stort sett er kapitalintensive, mens utviklingsland har rikelig tilgang på arbeidskraft (Todaro og Smith 2009, 602). Ved handel vil industrilandene gjerne eksportere kapitalintensive varer, og importere arbeidskrevende varer fra utviklingsland. Til tross for modellens enkelthet, er den fortsatt mye brukt i dag. Dette fordi den har en god evne til å forklare handlingsmønstre mellom land og hvordan relative prisendringer og faktoravkastning påvirker den internasjonale handelen.

2.1.2 Gravitasjonsmodellen

En annen viktig handelsteori er kalt gravitasjonsmodellen, av den nederlandske økonomen Jan Tinbergen. Han bygget teorien sin på Newtons gravitasjonslov, der Tinbergen kom frem til at land med høy bruttonasjonalprodukt (BNP) eller som ligger nær hverandre har en høyere grad av handel. Ved å benytte målet BNP for to land for så å dele på avstanden kan modellen anslå handelen mellom dem:

$$\text{Handel} = B * \frac{BNP_1 * BNP_2}{dist_n}$$

Hvor B er en konstant som indikerer relasjonen mellom tyngdekraften og handel. Konstanten B kan også inneholde andre faktorer som kan påvirke handelen, enten ved at disse legger til rette for økt handel eller gjør det vanskeligere. Slike faktorer kan være tariffen, kvoter, kystlinje, borgerkrig, delt landegrense med flere. BNP_1 og BNP_2 er bruttonasjonalprodukt til hvert av landene og $dist^n$ er avstanden mellom dem. I følge modellen har store land eller land som ligger nært hverandre en større grad av handel (Feenstra og Taylor 2014, 189).

2.1.3 Moderne handelsteori

Paul Krugman publiserte i 1981 artikkelen "Intraindustry Specialization and the Gains from Trade". Her gikk han vekk fra de tradisjonelle handelsteoriene og er en av bidragsyterne til det vi i dag kjenner som moderne handelsteori. Fokuset var nå flyttet mot næringsklynger og stordriftsfordeler. Næringsklynger oppstår når en bedrift, et land eller en organisasjon samarbeider om de samme leverandørene, kundene eller arbeidsmarkedene. Dette vil bidra til eksterne stordriftsfordeler ved at kostnaden per produserte enhet synker med antall bedrifter i bransjen (Econ Pöyry 2009, 7).

I de tradisjonelle handelsteoriene har fokuset vært på inter-industriell handel, mens Krugman ledet denne teorien over på intra-industriell handel. Ved inter-industriell handel forekommer handel mellom land på tvers av industrier, mens ved intra-industriell handel foregår import og eksport mellom land med varer fra samme industri. Dette innebærer at land spesialisere seg på diversifiserte produkter, der variasjon av kvalitet og pris tilbys til ulike segmenter. De siste tiårene har man sett at veksten i handel mellom land viser seg å være intra-industriell. En årsak til denne trenden kommer av økende offshoring og outsourcing som er en følge av globaliseringen (World Bank 2010).

2.2 Globalisering

I dagens samfunn snakker vi ofte om globalisering, hvordan verdens markeder og lands økonomier stadig blir mer integrert. Handel og transport mellom land blir enklere, som igjen gjør det lettere for hver enkelt å fokusere på effektivisering av sine fortrinn. Når det snakkes om utvikling, handel og internasjonal politisk økonomi er globalisering ikke til å komme utenom. For Regjeringen er det viktig at utviklingsland får delta her, ettersom økt deltakelse i internasjonal handel kan bidra til økonomisk vekst og en mer rettferdig inntektsfordeling. Handel er en viktig faktor for nettopp økonomisk vekst og som et bidrag til fattigdomsbekjempelse og velferdsutvikling i utviklingsland (Utenriksdepartementet 2007_a, 4). Dette er også et av formålene som er ønskelig å oppnå med GSP-

ordningen. Ved å legge til rette for økt import håper Norge å kunne handle mer med landene inkludert i ordningen (Utenriksdepartementet 2007_b, 9).

Et tiltak som har blitt gjort når det kommer til utviklingssamarbeid er “aid for trade”. Gjennom “aid for trade” hjelpes utviklingsland, og særlig MUL-land, med tilretteleggelse av handel samt til å forstå viktigheten av handel for å få utvikling i et land (WTO 2017). I rapporten ”handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid” utgitt av Utenriksdepartementet i 2013 kom det frem at Norge bistår de fattigste landene gjennom tre hovedkategorier som “aid for trade” er omfattet av:

- *handelsrelatert faglig bistand og kapasitetsbygging*
- *handelsrelatert infrastruktur*
- *styrking av produksjonskapasitet*

Effekten av globalisering kan i mange tilfeller ha større innflytelse på utviklingsland. På den positive siden, bringer globalisering med seg flere muligheter. Det kan dreie seg om handel så vel som sosiale, teknologiske og vitenskapelig utvekslinger mellom land. Teknologi kan blant annet bidra til mer effektive produksjonsprosesser og kan være et viktig bidrag for utviklingen i utviklingsland. Dette er et skritt for å redusere forskjellene i verden. Den negative siden av globalisering kan være at utviklingsland blir fanget i fattigdom, ved at de for eksempel blir låst fast til å avhenge av andre land (Todaro og Smith 2014, 589-590).

Integrasjon mellom land fører til et økt behov av handelspolitikk på tvers av landegrenser, og det har blitt opprettet flere internasjonale organisasjoner som tar for seg dette. Veksten i handelsavtaler legger til rette for en rettferdig handel ved at medlemslandene både har rettigheter og forpliktelser å forholde seg til. World Trade Organization (WTO), European Free Trade association (EFTA) og Det europeiske økonomiske samarbeidet (EØS) er gode eksempler på internasjonale organisasjoner som bidrar til å fremme handel mellom stater (Store norske leksikon 2016_b).

2.3 Handelsavtaler

I Norge blir handelen med utlandet regulert av ulike handelsavtaler, og vi ønsker nå å presentere de mest relevante. Det som kjennetegner disse avtalene er at de legger betingelser, ved bruk av blant annet toll og restriksjoner, for handel mellom land (Regjeringen 2017).

2.3.1 EFTA

European Free Trade Association, EFTA, er et frihandelsforbund bestående av de fire medlemslandene Norge, Island, Sveits og Liechtenstein (EFTA 2017). Medlemsstatene har selv full kontroll over sin egen handelspolitikk, men inngår et samarbeid om å forhandle frem handelsavtaler. Hovedformålet er å fremme frihandelsavtaler mellom medlemsstatene med gunstigere betingelser enn WTO, men fra 1990-tallet startet EFTA i tillegg å forhandle handelsavtaler med land som ikke var en del av denne ordningen (EFTA 2017). Ved å stå samlet i en organisasjon har samarbeidet med EFTA gjort Norge til en mer attraktiv avtalepartner som står sterkere i forhandlinger om markedsadgang, da spesielt til varer som fisk og industrivarer. Dette har i dag utviklet seg til at Norge har inngått 27 handelsavtaler gjennom EFTA-samarbeidet (Regjeringen 2016).

Når et GSP-land inngår en frihandelsavtale med Norge, herunder EFTA-statene, sier hovedregelen at landet går over i en overgangsperiode på normalt 3 måneder før de trer ut av GSP-ordningen (Toll 2004, 2). En EFTA-avtale vil stort sett gi gunstigere betingelser for utviklingslandet, ettersom disse avtalene ofte blir betraktet som mer liberale og mer tilpasset landets eksport. Unntaket fra denne regelen finner vi for enkelte afrikanske land. SACU - South African Customs Union inkluderer Botswana, Namibia, Swaziland og Lesotho som har fått en spesialavtale, de har en EFTA-avtale i tillegg til å være registrert som GSP-land. Under intervjuet med Tolletaten fikk vi vite at disse landene har ulik produksjon og kan dermed velge den tollpreferansebehandlingen som gir det mest gunstige utfallet.

2.3.2 EØS

Det europeiske økonomiske samarbeidet, EØS, er handelsavtalen som inkluderer 30 EU- og EFTA-land og trådte i kraft i 1994. EFTA-landet Sveits er ikke med. Det overordnede målet med avtalen er å sikre EØS/EFTA-landene tilgang til EUs indre marked i tillegg til å avvikle handelshindringer (Regjeringen 2015). Formålet med avtalen er å styrke handelen og relasjonene mellom de inkluderte partene gjennom likestilte konkurransevilkår. Helt sentralt i avtalen står prinsippet om ”de fire friheter” (Store norske leksikon 2016c). I følge Store norske leksikon inkluderer dette fri adgang for borgere i ett land til å yte tjenester i et annet, fri bevegelse av kapital, fri bevegelse for arbeidstakere og fritt varebytte over landegrensene.

2.3.3 WTO

World Trade Organization, WTO, er en internasjonal organisasjon som arbeider for å fremme handel mellom land. I organisasjonen blir det utarbeidet retningslinjer som medlemslandene må forholde seg til. Å være medlem i WTO innebærer like forutsetninger, dette skiller WTO fra andre mellomstatlige organisasjoner. Landene blir beskyttet mot urimelig forskjellsbehandling, samt at de plikter til blant annet å redusere tollsatser (Kval og Mellbye 2012, 311). I Norge er WTO en viktig handelspolitisk avtale, og blir betraktet som en hovedprioritet.

I den senere tid har det vært behov for å forme særskilte avtaler, noe som er et unntak fra WTOs prinsipper. Grunnlaget for en slik særbehandling er behovet for å fremme økt handel fra utviklingsland. Behovet for å fremme handel fra utviklingsland er stort ettersom handel blant annet bidrar til vekst, og dette er en av grunnene til at GSP-systemet har trådt i kraft.

2.4 GSP-systemet

2.4.1 Presentasjon om GSP-systemet

Som tidligere nevnt er GSP-systemet en handelsavtale som ble innført i Norge i 1971 for å fremme utvikling og vekst i utviklingsland. Formålet med GSP-systemet ble diskutert under konferansen i New Delhi i 1968 av United Nations of Conference on Trade and development” (UNCTAD). Her ble det avgjort at GSP-systemet skulle ha som målsetting om å være et ikke-diskriminerende system som favoriserer utviklingsland med hensikt å (a) øke eksportinntekter, (b) øke industrialisering og (c) bidra til økt økonomisk vekst (UNCTAD 2017). Til tross for at GSP-systemet er en internasjonal ordning, har hvert enkelt land mulighet til å tilpasse ordningen for å blant annet beskytte egen industri. Norge fører proteksjonisme på landbrukssektoren ved å sette høyere toll på landbruksvarer. Til forskjell fra Norges GSP-system fører EU en strengere proteksjonisme, hvilket skyldes at EU må ta hensyn til flere lands industrier.

Betingelsene i GSP-systemet går i all hovedsak ut på tollnedsettelse ved import til Norge, hvor i tillegg de minst utviklede landene (MUL-land) har toll og kvotefri adgang til det norske markedet (Melchior 2005). Hvilken grad av tollpreferansebehandling et utviklingsland mottar, avhenger av hvilken inntektsgruppe landet tilhører. MUL-landene kategoriseres som de fattigste medlemmene i FN og mottar de beste betingelsene ved tollfritak. Den unilaterale handelsavtalen er et annet viktig aspekt ved GSP-ordningen. Dette innebærer en forpliktelse fra den ene parten, som i motsetning skiller seg fra bilaterale og multilaterale handelsavtaler der handel foregår på like betingelser.

2.4.2 Kategorisering av GSP-landene

For å kunne være en del av det norske GSP-systemet må landet være et utviklingsland. Utviklingsland har en svak definisjon i seg selv, men normalt kategoriserer de etter lav inntekt og en dårligere sosial- og økonomisk utvikling enn industriland. Fra 1. januar 2008 vedtok Stortinget at utviklingslandene skal kategoriseres etter DAC-listen fra OECD (Utenriksdepartementet 2012).

Ut fra rapporten ”Import fra utviklingsland” utgitt av Utenriksdepartementet finner vi at den norske GSP-ordningen kategoriserer GSP-landene inn i fire ulike inntektsgrupper:

- *Minst utviklede land (MUL – Least Developed Countries)*
- *Lavinntektsland (LIC – Other Low Income Countries)*
- *Lavere mellominntektsland (LM – Lower Middle Income Countries)*
- *Øvre mellominntektsland (ØM – Upper Middle Income Countries)*

Der minst utviklede land vises med forkortelsen MUL, lavinntektsland med MUL+14, lavere mellominntektsland med GSP+ og øvre mellominntektsland med GSP.

I 2002 kom reformen “null for MUL” som sikret MUL-landene nulltoll og kvotefri adgang til det norske markedet (Melchior, Perry og Rich 2012,13). Reformen ga MUL-landene tollfrihet på alle varegrupper, inkludert landbruksvarer. Dette er den beste fordel et land kan få for å sikre økonomisk vekst. For å bli kategorisert som et MUL-land må FNs kriterier være oppfylt. Dette innebærer lav nasjonalinntekt, hvilket vil si under 900\$ i BNP per innbygger, lav grad av menneskelig utvikling og økonomisk sårbarhet (Globalis 2017).

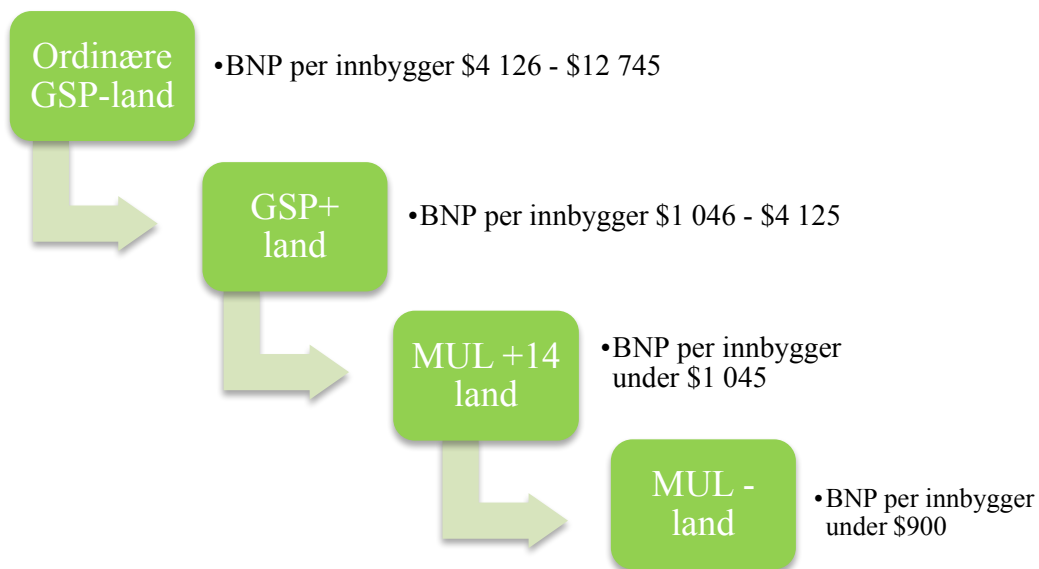
FNs levekårsindeks, Human Development Index (HDI), viser stor differanse mellom ulike utviklingsland (UNDP 2017). Grunnet store forskjeller mellom land kategorisert som utviklingsland, ble det 1. januar 2008 innført en ny inntektskategori i GSP-systemet, såkalt MUL+14. De 14 landene som ble inkludert i ordningen var Kamerun, Republikken Kongo, Elfenbenskysten, Ghana, Kenya, Nord-Korea, Kirgisistan, Moldova, Mongolia, Nicaragua, Papua Ny-Guinea, Tadsjikistan, Usbekistan og Zimbabwe (Stortinget 2012). Disse landene ble inkludert i nulltollordningen til MUL-landene og mottar dermed lik tollpreferansebehandling. For å være kvalifisert som et MUL+14-land må BNP være under \$1 045 per innbygger (OECD 2014).

Den nyeste reformen vedrørende oppbygningen til GSP-systemet kom i 2013 da GSP+ ble opprettet. For og kvalifiseres som et GSP+ land må landet være et lavere

mellominntektsland med under 75 millioner innbyggere og BNP per innbygger må ligge mellom \$1 046 - \$4 125 (OECD 2014). Overgangssituasjonen fra et MUL-land til et ordinært GSP-land kan for et utviklingsland medføre store konsekvenser, spesielt med hensyn på toll på landbruksvarer. Et MUL-land vil her motta full tollfrihet, mens et ordinært GSP-land vil få en tollpreferansebehandling mellom 10-100%. Formålet med denne reformen var å skape en mykere overgang for landene som gradueres til en høyere inntektskategori. GSP+ landene vil ikke få full tollfrihet på alle varer, men vil motta bedre tollpreferansebehandling enn de ordinære GSP-landene, da spesielt på tekstilvarer, klær og næringsmidler (Toll 2017_a).

De ordinære GSP-landene er utviklingsland som etter DAC-listen er godkjente som bistandsmottakere og som har en BNP per innbygger mellom \$4 126 - \$12 745 (OECD 2014). Ettersom tollsatser varierer etter ulike varegrupper, mottar ordinære GSP-land ulik tollpreferansebehandling, normalt mellom 10-100%. Gitt etter FNs rettspraksis vil et land med mer enn 75 millioner innbyggere automatisk bli kategorisert som et ordinært GSP-land, selv om landet basert på inntekt vil være kategorisert som et MUL-land (Utenriksdepartementet 2012). Eksempelvis ble Vietnam, Pakistan, India og Nigeria utelukket fra MUL+14 grunnet denne regelen siden befolkningen oversteg grensen på 75 millioner innbyggere (Stortinget 2012).

Når et land oppnår en høyere BNP per innbygger kan de komme til et punkt der inntektsgrensen overstiges for den gjeldende kategorien, eksempelvis må BNP per innbygger være under \$1 045 for kategorien lavere mellominntektsland. Er dette et faktum vil landet gradueres, hvilket vil si at de blir flyttet over til en høyere kategori som totalt sett får lavere tollpreferansebehandling. Hvis et land opplever nedgangstider, krig, politiske konflikter eller andre forhold som kan redusere BNP per innbygger, slik at de ikke kvalifiseres til å være i den eksisterende gruppen, degraderes landet slik at de oppnår en bedre tollpreferansebehandling og eventuelt kvote- og tollfrihet på alle varer. Prinsippet som ligger bak dette er tanken om at en bedre tollpreferansebehandling vil trekke i mot økende handel og dermed vekst i landet. GSP-systemet mener dernest at hvis et land har en stabil eksport og velfungerende produksjon av ulike varer trengs det ikke visse fordeler som GSP-systemet gir, da eksempelvis en tolløkning fra 0% - 15 % ikke vil være av avgjørende faktor for et lands økonomiske vekst.

figur 1: GSP-ordningens 4 inntektsgrupper

2.4.3 Krav til preferansetollbehandling

Varer sendt fra GSP-land stilles ulike krav for at de skal kunne motta preferansetollbehandling. Regjeringen har vedtatt tre vilkår som må være oppfylt for å oppnå preferansetollbehandling gitt av kapittel 8, lov om toll og vareførsel (tollforskriften). Paragraf 8-4-31 er hentet ut fra lovdata.no:

§ 8-4-31. Vilkår for preferansetollbehandling

1. Et produkt fra et GSP-land kan oppnå preferansetollbehandling dersom:
 - a) produktet har opprinnelse i et GSP-land, jf. annet ledd,
 - b) kravet til direkte transport er oppfylt, jf. §8-4-38, og
 - c) opprinnelsen er dokumentert, jf. §8-5-10 til §8-5-14.
2. Følgende punkter anses å ha opprinnelse i et GSP-land:
 - a) produkt som er fremstilt i sin helhet i landet, jf. § 8-4-32, eller
 - b) produkt som er fremstilt i landet av andre produkter enn de som er nevnt under bokstav a, dersom disse er tilstrekkelig bearbeidet eller foredlet i landet, jf. § 8-4-33 til §8-4-37.

Det første leddet i vilkår for preferansetollbehandling stiller krav til at produktet må ha opprinnelse fra GSP-landet for at det skal oppnå tollfordelen. For at et produkt skal oppnå preferansetollbehandling må det som ledd 1a) sier ha opprinnelse fra et GSP-land (Lovdata 2016_a). Dette innebærer at dersom roser fra eksempelvis Kenya skal oppnå tollpreferanser må rosene være produsert der. I utgangspunktet tenkes det at produktet i sin helhet skal ha sin opprinnelse i det aktuelle GSP-landet, men det finnes unntak fra denne regelen, som blir beskrevet i listeregelen og toleranseregelen.

Jamfør §8-4-38 må kravet om direkte transport være oppfylt for å kunne kvalifiseres til preferansetollbehandling. Med direkte transport menes det at varene ikke skal bli bearbeidet etter å ha blitt sendt fra opprinnelseslandet, slik at varene kan bli påført ekstra verdi. Unntaket her er at det er lov til å behandle varene slik at de opprettholder sin opprinnelige verdi (Lovdata 2016_a). Eksempelvis vil roser eksportert fra Kenya bli vannet under transporten, noe som er med på å bevare verdien før de deklarerer inn til Norge. Mange norske selskaper har varelagre i Europa, og gitt at varene ikke fortolles der, vil kravet om direkte transport bli overholdt ved en transitt i et europeisk land. Hvis varene blir fortollet av europeiske tollmyndigheter vil varene miste preferansetollbehandlingen. En stor del av handelen fra GSP-land foregår indirekte ved at norske bedrifter handler via agentvirksomhet (Melchior, Perry og Rich 2012, 8). Dette vil si at norske aktører handler av europeiske aktører, som igjen handler fra et GSP-land. Gitt at disse varene ikke blir fortollet i Europa, vil varene kunne importeres med preferansetollbehandling inn til Norge.

Det tredje kravet som stilles er fremleggelse av opprinnelsesbevis og krav som stilles til myndighetene i GSP-landet. Det fremgår av §8-5-10 at det må fremlegges dokumentasjon om de aktuelle produktene oppfyller preferansetollbehandling (Lovdata 2016_b). Dokumentasjonen skal inneholde et opprinnessertifikat som skal sendes sammen med varene. Vilkårene som fremgår av §8-5-14 omhandler at GSP-landene må opplyse Norge, EU eller Sveits om hvilken myndighet i GSP-landet som er ansvarlig for verifiseringen av opprinnelsesbevisene (Lovdata 2016_b).

2.4.4 Listeregelen og toleranseregelen

Som nevnt under kravene til preferansetollbehandling finnes det to ulike unntak: listeregelen og toleranseregelen. Vi begynner med listereglene, også kalt prosessreglene. Listeregelen viser hvilke produkter og bearbeidinger som gir opprinnelsesstatus (Toll 2017_b). Til listereglene medfølger det også et vedlegg med anmerkninger som fastsetter betingelser som skal oppfylles for at varene får opprinnelsesstatus i GSP-landene (Toll 2017_c). Dette vedlegget er hentet direkte fra Toll.no og skiller mellom fire ulike regler som varierer etter produkt:

- a) ved bearbeiding eller foredling må et maksimalt innhold av materialer uten opprinnelse ikke overstiges*

- b) ved bearbeiding eller foredling endres de fremstilte produkters 4-sifrede posisjon eller 6-sifrede underposisjon i Det harmoniserte system i forhold til de anvendte materialers henholdsvis 4-sifrede posisjon eller 6-sifrede underposisjon i Det harmoniserte system*

- c) det er foretatt en spesifikk bearbeiding eller foredling*

- d) det er foretatt bearbeiding eller foredling av enkelte fullt fremstilte materialer.*

Under noen av varegruppene differensierer listereglene mellom ordinære GSP-land og MUL-land. Der det differensieres, mottar MUL-landene mer liberale regler for hvordan bearbeidingen av varene skal foregå, enn hva de ordinære GSP-landene gjør.

Det andre unntaket vi kan trekke inn er toleranseregelen. Toleranseregelen innebærer at det er tillatt for aktører å bruke ikke-opprinnelsesmaterialer så langt verdien ikke overstiger 15% av utsalgspris (Toll 2017_d). Dette kan være med på å gjøre det enklere for de enkelte GSP-land å produsere varer. Hvis eksempelvis Etiopia ønsker å produsere skjorter, kan de få tilsendt knapper fra et annet land såfremt verdien ikke

overstiger 15%. Toleranseregelen legger altså til rette for at et land ikke trenger å beherske alle prosesser i en produksjon, nettopp fordi de kan kjøpe noen innsatsfaktorer fra andre land, så langt fremstillingen av det ferdige produktet foregår i det aktuelle GSP-landet.

2.4.5 Kumulasjon

I sammenheng med det vi har skrevet om vilkår som må være oppfylt for å få preferansetollbehandling vil det være aktuelt å trekke inn kumulasjon. Kumulasjon innebærer at det i produksjonsprosessen brukes innsatsfaktorer med opprinnelse fra et annet land. Innenfor GSP-systemet eksisterer det tre ulike former for kumulasjon: regional kumulasjon, bilateral kumulasjon og diagonal kumulasjon.

Innenfor regional kumulasjon eksisterer det to grupper, Asean-gruppen (Brunei, Filippinene, Indonesia, Kambodsja, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam) og SAARC-gruppen (Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, India, Maldivene, Nepal, Pakistan og Sri Lanka) (Toll 2017_d) (SAARC 2017). Regional kumulasjon innebærer at de ulike landene kan benytte seg av innsatsfaktorer fra landene innenfor den regionale gruppen som de tilhører. Dette bidrar til at de enkelte landene har flere å støtte seg på, noe som kan være med på å lette produksjonen.

Bilateral kumulasjon innebærer at et GSP-land kan benytte seg av innsatsfaktorer fra Norge så vel som sitt eget land (Toll 2017_d). Kravet som stilles i denne sammenhengen er at opprinnelsen til materialene må dokumenteres fra den norske eksportørens side.

Den siste formen for kumulasjon er diagonal kumulasjon. I denne sammenheng har man utvidet hvilke områder GSP-landet kan få materialene fra til også å gjelde EU og Sveits i tillegg til Norge, jamfør bilateral kumulasjon. Også denne regelen er et unntak fra de kriteriene som normalt stilles til GSP-land for å oppnå tollfordeler.

2.4.6 Reformen

Som tidligere nevnt ble selve GSP-ordningen opprettet i 1971. I løpet av årene har det vært gjennomført en rekke reformer av systemet. I Norge er det Regjeringen som vedtar reformene av systemet. Vi ønsker i denne delen å presentere de reformene vi

anser som de viktigste i en kronologisk rekkefølge. For vår oppgave vil reformen i 2008 være den mest sentrale da vi tar utgangspunkt i denne i videre analyse.

Reformen som kom i 2002 anses å være en av de viktigste reformene i favør av MUL-landene, da ble det innført en toll- og kvotefri markedsadgang på alle varer med opprinnelse fra MUL-land. Ordningen var ment som en tilretteleggelse for økt eksport med en tollnedsettelse på 0% for alle varer. Til tross for denne endringen ble det ikke observert økt eksport fra MUL-landene (Melchior, Perry og Rich 2012, 14). På bakgrunn av Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) sin rapport "Norges handel med de fattigste- mellom profitt og utviklingspolitikk" fra 2012 ble det lagt frem et forslag om en ny reform til forbedringer av systemet. 1. januar 2008 ble det vedtatt å inkludere 14 andre lavinntektsland i nulltollordningen i tillegg til de eksisterende MUL-landene, kalt MUL+14. Denne reformen hadde til hensikt å inkludere de fattigste utviklingslandene, kalt lavinntektsland, ved å også gi disse landene toll og kvotefri adgang til det norske markedet for alle varer på lik linje med MUL-landene.

1. januar 2011 valgte EU å gjøre forbedringer i sitt GSP-system for å lette markedsadgangen inn til industrilandene. Endringene innebar blant annet innføringen av SAARC-gruppen som har til formål å støtte opp eksporten, som nevnt under regional kumulasjon. Den andre endringen som kom var liberalisering av reglene vedrørende krav til opprinnelse. Dette var endringer som Norge også implementerte i sitt system for å gjøre markedsadgangen til Norges og EUs markeder mer identiske (Lovdata 2011). Dette er positivt for GSP-landene ettersom GSP-systemene stiller like krav til opprinnelse av varene.

Neste endring kom i 2013, da ble GSP+ ordningen innført. Denne ordningen er ment som et mellomledd mellom MUL+14 og den ordinære GSP-ordningen. Endringen ga tollfrihet på tekstiler og klær, og opp til 50%-100% på en del landbruksvarer (Innovasjon Norge 2017).

I 2017 kom den siste endringen vedrørende GSP-systemet som er innføringen av "the Registered Exporter system" (REX-systemet). REX-systemet er ment som en forenkling av dagens noe kompliserte opprinnelsesbevis, hvor hensikten er å legge opp til enklere handelsfasiliteter. REX-systemet bygger på et

selvdeklareringsprinsipp som luker ut alle former for formularer og sertifikater. Ved å registrere seg i systemet får landet status som godkjent eksportør og kan fortsette å motta tollfordeler. Endringen ble iverksatt 1.januar 2017 og innen 30.juni 2020 skal alle land omfattet av GSP-systemet ha implementert dette (Toll 2017_e).

2.5 Toll

Ettersom GSP-systemet handler om å gi tollpreferanser til land omfattet av systemet vil vi nå se nærmere på hva toll er, og hvordan toll virker inn på handelen mellom land. En toll defineres av Store norske leksikon som “en avgift som staten legger på varer ved landets grenser.” Tollen kan deles inn i to følgende kategorier, fiskaltoll og beskyttelsestoll. Formålet med fiskaltollen er å skaffe statlige inntekter, der det gjerne legges toll på varer som konsumeres i stor skala. Dette inkluderer blant annet sukker, kaffe og alkohol. På den andre siden har vi beskyttelsestoll som har sin funksjon ved å beskytte innlandsprodukter mot ekstern konkurranse. I Norge har vi særlig høy toll på eksempelvis landbruksvarer for å beskytte den sensitive sektoren. Toll kan også brukes som politisk proteksjonisme ved at staten bruker toll som et virkemiddel for å beskytte visse næringer mot utenlandsk konkurranse via importtoll og importforbud (Store norske leksikon 2009). En motpol til toll og proteksjonisme finner vi i frihandelsavtaler, der formålet som vi tidligere har nevnt er å legge til rette for handel. Norges GSP-system har også som formål å legge til rette for handel med utviklingsland, men proteksjonisme, i særlig noen sektorer, setter en begrensning på GSP-landenes eksport til Norge.

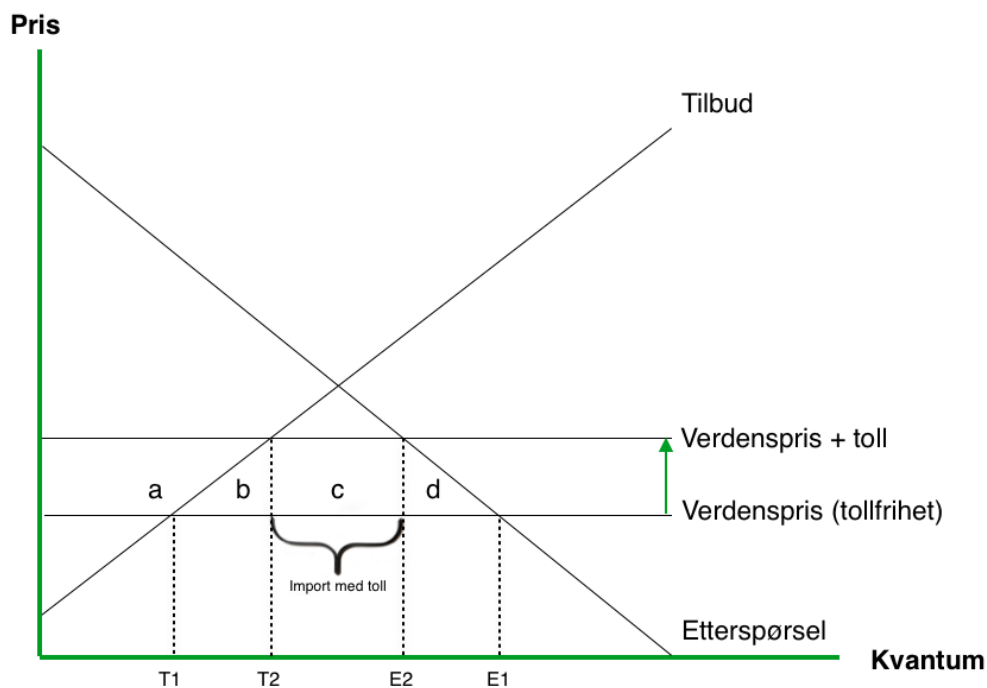
2.5.1 Tollpreferansemodell

Vi ønsker videre å vise hvordan toll påvirker handelen mellom land. Dette kan illustreres gjennom en tollpreferansemodell. Vi velger å kategorisere Norge som hjemmemarkedet, og ettersom vi er å betrakte som en liten nasjon har vi ikke mulighet til å påvirke verdensprisene. De oppfattes dermed som faste. En tollpreferansemodell demonstrerer hvilken effekt en tollsats vil ha på hjemlig etterspørsel og produksjon samt import av varer og tjenester. I en likevektsmodell som demonstrerer markedet, vil etterspørselskurven representere konsumentenes

marginale betalingsvillighet og tilbudskurven representerer marginalkostnaden i produksjonen. Uten internasjonal handel hadde omsatt pris og kvantum ligget i likevekten, autarki, mellom tilbudet og etterspørselen. Når verdensprisen er lavere enn likevektsprisen vil et land åpne opp for internasjonal handel. Dette bidrar til at konsumenten får et større tilbud til en lavere pris, siden det settes prispress på hjemlandets produksjon. Både eksportørene og importørene kommer dermed bedre ut, ettersom eksportørene når ut til et større marked og importørene får importert varer til en rimeligere pris.

Vi ønsker først å beskrive den generelle betydningen av en tollpreferansemodell, for deretter å rette modellen i favør av GSP-landene. For å vise hvilken betydning ulike tollpreferanser har, har vi lagd figurer som illustrerer ulike scenarier. I figur 2 demonstrerer vi hvilken effekt nulltoll har på handelen. I tillegg har vi en figur som viser et konkret eksempel på import fra MUL-land. Helt til slutt, i figur 3, ønsker vi å vise en situasjon hvor et GSP-land får tollpreferansebehandling.

Verdenspris (tollfrihet)

figur 2

Både figur 2 og figur 3, som blir presentert senere i oppgaven, viser en typisk tollpreferansemodell. Med utgangspunkt i figur 2, hvor vi både har en verdenspris (tollfrihet) og en verdenspris inkludert toll, kan vi se hvordan importen påvirkes. Ved tollfrihet ser vi et marked under frihandel, da vil hjemmemarkedet produsere i mindre skala til en lavere pris, og den lavere prisen vil føre til økt etterspørsel og dermed økt import. Vi får produksjon i T1 og etterspørsel i E1, og landets import vil tilsvare differansen mellom E1 og T1. Når et land innfører toll legges tollsatsen som et tillegg på verdensprisen, dette innebærer at verdensmarkedsprisen øker med tilsvarende verdi. Prisnivået i hjemmemarkedet representeres med et vertikalt skift i modellen, dette betyr at en tollsats vil øke tilbudet fra T1 til T2 og etterspørselen vil reduseres fra E1 til E2. En slik tollsats resulterer i at importen reduseres fra differansen $E1 - T1$ til $E2 - T2$.

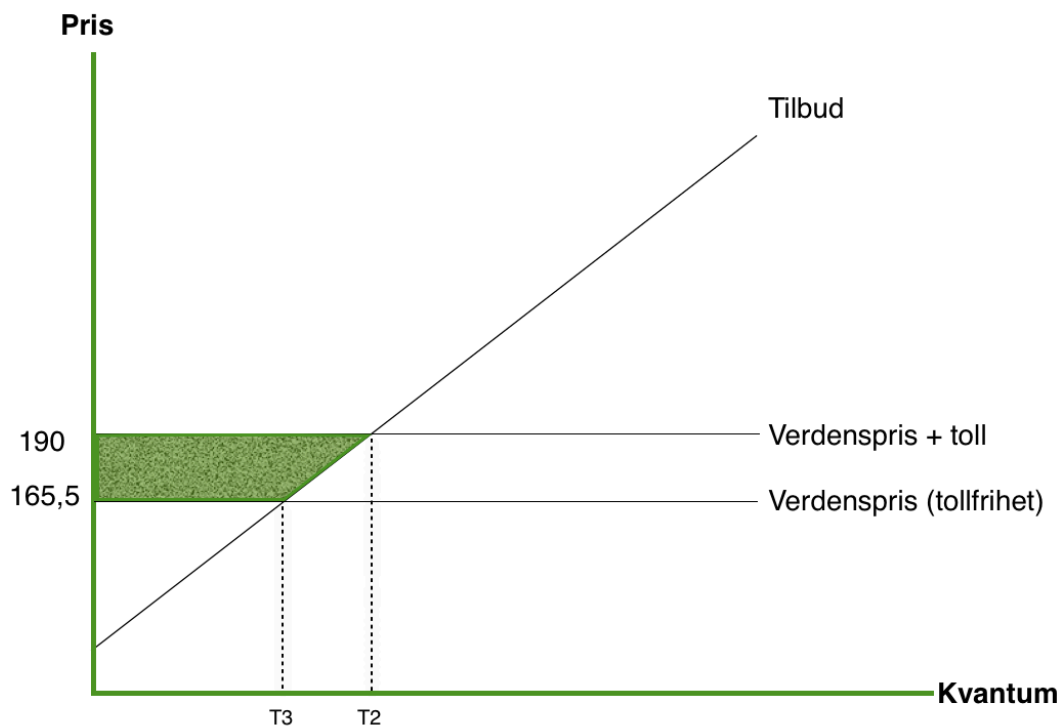
Konsumentoverskudd	$-(a + b + c + d)$
Produsentoverskudd	$+ a$
Statlige inntekter	$+ c$
Effektivitetstap	$-(b + d)$

Tabell 1: Velferdsvirkning av en tollsats i en liten nasjon

Bokstavene a, b, c, og d representerer endringer som følge av toll, herunder gevinst eller tap. Produsentoverskuddet øker med området a, da de nå kan selge til en høyere pris. Områdene $-(a + b + c + d)$ er tap for konsumentene da prisen øker i takt med toll. Dette gir lavere etterspørsel som følge av økt pris. Tollen gjør at vi får en ny inntektsfordeling mellom hjemmemarkedets produsenter og konsumenter. Områdene b og d kalles effektivitetstap som viser hvordan reduksjonen i det samfunnsøkonomiske overskuddet reduseres som følge av toll. Ineffektivitet i produksjonen som følge av høyere pris vises i område b, mens ineffektivitet i konsumet forårsaker effektivitetstapet vist i d. I figuren representerer området c inntekter til staten. Hensikten med toll er i mange tilfeller å beskytte norske næringer, samt at det er en inntekt for staten. Med toll oppnås en høyere markedspris, som ofte resulterer i lavere import. Dette vil ramme utenlandske

eksportører ved at enhetsprisen forblir uendret, mens solgt kvantum blir redusert som følge av toll. Staten vil nå sitte igjen med tollinntekter. Dette er dog ikke hensikten med GSP-systemet, og er grunnen til at GSP-landene får redusert toll eller tollfrihet. GSP-landene vil nå få en enhetspris som tilsvarer verdenspris + toll og vil dermed få høyere inntekter.

For å illustrere virkning av en tollsats ønsker vi å belyse dette med et eksempel. Innenfor det norske GSP-systemet er honningeksporten fra Etiopia en av suksesshistoriene, da denne eksporten foregår direkte til importlandet (Melchior, Perry og Rich 2012, 41-42). Dette resulterer i at hovedvekten av inntektene tilfaller eksportørene. Etiopia er et MUL-land og er en stor leverandør av naturlig honning. Per dags dato er den ordinære tollsatsen på honning kr 24,47/kg, og siden Etiopia er et MUL-land kan de eksportere honning tollfritt til Norge (Toll 2017_f). For å illustrere hvilken effekt tollfrihet kan ha på et land velger vi å ta utgangspunkt i en omtrentlig markedspris på honning til kr 190/kg, inklusiv toll. Et land utenfor GSP-systemet, og som ikke har en frihandelsavtale med Norge, må forholde seg til den ordinære tollsatsen. Dette vil si at per kilogram honning vil eksportøren motta en inntekt på $kr\ 190 - kr\ 24,47 = kr\ 165,53$, mens Etiopia vil få kr 190/kg, siden de har tollfrihet. Staten mister altså en inntekt på kr 24,47 per kilogram honning som blir importert fra et GSP-land, her Etiopia. Det skraverte grønne området i figur 1.1 representerer statens tapte tollinntekt og dermed Etiopias ekstraintekt. Dette demonstrerer GSP-systemet sitt formål som er å skape verdi i utviklingslandet.

figur 2.1

Hvor mye vil et tollpåslag påvirke tilbud og etterspørsel? Dette avhenger av hvor elastisk kurven er, da en elastisitet blant annet viser hvordan tollpåslag påvirker tilbud og etterspørsel. Elastisiteten måles av brattheten til kurven, der en bratt etterspørselskurve vil være uelastisk. Er etterspørselen uelastisk vil en prisøkning få relativ liten virkning på etterspurt kvantum. En tolløkning resulterer da i en liten reduksjon i etterspurt kvantum, sammenlignet med en elastisk etterspørsel. En slik elastisitet vil gi en slakere kurve hvor en prisøkning gitt av en tollsats vil ha en større effekt på etterspurt kvantum.

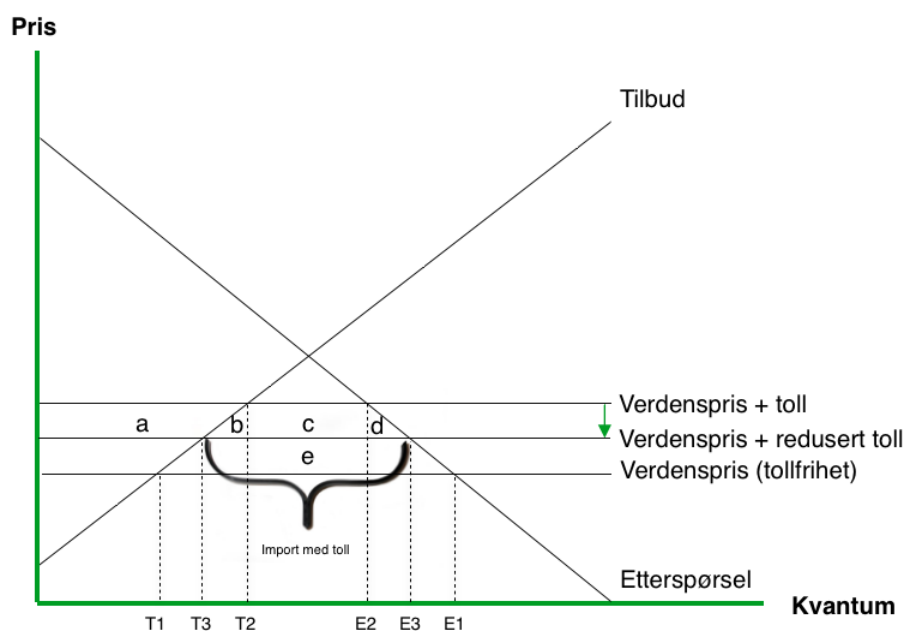
På tilbudssiden vil en økning i pris gi økt tilbud, mens en motsatt situasjon vil bidra til at aktører trekker seg fra markedet, da ikke alle har mulighet eller er villige til å selge til en lavere pris. Et resultat av dette er at en relativ endring i pris fører til en relativ stor endring i kvantum.

Etterspørselstetisiteten måles ved å se på den prosentvise endringen i kvantum mot den prosentvise endringen i pris.

$$e_p = \frac{\frac{\Delta K}{K}}{\frac{\Delta P}{P}}$$

Der e_p er priselastisiteten, ΔK er endringen i kvantum og ΔP er endringen i pris.

Verdenspris + redusert toll

figur 3

I figur 3 presenterer vi en preferansetollbehandling, verdenspris + redusert toll. Vi ønsker nå å se på redusert toll sammenlignet med ordinær toll. Den reduserte tollsatsen tilbys til de ordinære GSP-landene, mens land utenfor GSP-systemet må forholde seg til verdenspris + toll.

Som følge av at GSP-landene tilbys en redusert tollsats, vil vi se at importandelen øker fra $E2 \div T2$ til $E3 \div T3$. GSP-landene vil nå eksportere til Norge til verdenspris + redusert toll, samtidig som varene deres blir solgt til den høyere markedsprisen, verdenspris + toll. Dette, sammen med den økte eksportandelen, bidrar til at inntekten deres øker. Som følge av den reduserte tollsatsen vil staten få lavere tollinntekter, og det er denne ekstra inntekten GSP-landet sitter igjen med.

Utviklingsland har som regel en mindre produktiv produksjon blant annet på grunn av lavere kompetanse- og teknologinivå. Resultatet er som oftest høyere marginalkostnader, og en tollpreferanse vil dermed kunne bidra til å øke deres konkurransstyrke. Dette demonstrerer, som tidligere nevnt, formålet med GSP-systemet, da redusert tollsats kan bidra til økt handel, vekst og utvikling i de aktuelle landene.

En redusert tollsats fører som påpekt til lavere statlige inntekter, sammenlignet med ordinær tollsats. Allikevel vil det samfunnsøkonomiske overskuddet i Norge bli positivt som følge av at effektivitetstapet blir mindre. Dette kan vises i figur 3 ved at områdene b og d nå har blitt en del av konsumentoverskuddet. Sammenligner vi figur 2 og figur 3 ser vi at det totale samfunnsøkonomiske overskuddet, sett fra hjemmemarkedets ståsted, har blitt lavere som følge av den reduserte tollsatsen. Området a representerte i figur 2 økt produsentoverskudd, mens det i figur 3 representerer en økning i konsumentoverskuddet. På hjemmemarkedet vil konsumentoverskuddet øke med områdene (a + b + c + d) som følge av en redusert tollsats. Produsentoverskuddet vil reduseres med område a, fordi hjemmemarkedet nå må forholde seg til en lavere pris. De statlige inntektene blir redusert med området c, grunnet en redusert tollsats, men vil fortsatt tjene tollinntekter tilsvarende området e.

Konsumentoverskudd	+ (a + b + c + d)
Produsentoverskudd	- a
Statlige inntekter	- c + e
Samfunnsøkonomisk overskudd	+ (b + d) + e

Tabell 2: Velferdsvirkning av en redusert tollsats i en liten nasjon

Tollfrihet

En tredje mulighet er tollfrihet, hvilket innebærer at varer kan importeres tollfritt. I Norge gis dette på alle varer importert fra MUL-landene og MUL+14 landene gjennom GSP-ordningen. Tidligere har vi vist hvordan toll virker på ordinære GSP-

land. Nå ønsker vi å forklare hvordan effekten av nulltoll virker. Denne formen for toll kan bidra til økt økonomisk vekst i MUL-land og enkelte GSP-land, da tollfrihet vil gjøre importen mer lønnsom.

Ved å kutte all toll øker etterspørselen i Norge etter tollfrie varer ettersom de har blitt billigere. Tilbyderne vil oppleve økt etterspørsel og vil dermed øke eksporten. Dette resulterer i økt import og økte inntekter i MUL-landene som i det lange løp kan bidra til økt sysselsetting og flyt i økonomien. Ved nulltoll forholder vi oss til linjen som representerer verdenspris (tollfrihet) som vist i figur 2 og 3. Her ser vi at importen er representert av området $E1 \div T1$ som er større enn begge tilfellene med ordinær toll og redusert toll. Ved tollfrihet vil ikke staten få inntekter fra en tollavgift, men dette er heller ikke hensikten med GSP-systemet.

3.0 METODE

3.1 Forskningsdesign

Introduksjon

I vår oppgave har vi benyttet oss av metodetriangulering. Denne formen for metode gir oss muligheten til å kombinere bruken av kvalitative- og kvantitative data. Vi startet først arbeidet med innsamling av data med en kvalitativ tilnærming som en forberedelse til den kvantitative undersøkelsen. Informasjonen fra den kvalitative delen var med på å danne en forståelse og kunnskapsbase rundt GSP-ordningen som vi ønsket å bygge videre på ved bruk av en kvantitativ tilnærming.

Kvalitativ forskningsdesign

Vi valgte å bruke et deskriptivt design som forskningsdesign i den kvalitative delen. Deskriptivt design har som formål å kartlegge en eller flere variabler, og eventuelt trekke sammenhenger mellom disse (Sander 2014). Designet har som hensikt å svare på spørsmål som hvem, hva, hvorfor, hvilke og hvordan. På bakgrunn av at vi i problemstillingen ønsker svar på hvilken funksjon GSP-systemet har på handelen mellom Norge og GSP-landene, i tillegg til at vi ønsker å se på ulike endringer som følge av reformen av systemet i 2008, blir denne formen for design et naturlig valg.

Kvalitativ metode

Metoden vi valgte for å samle informasjon i den kvalitative delen falt på intervju. Formålet her var å få en dypere innsikt i GSP-systemet, samt å få tilgang til ulike synspunkter om systemet fra informantene. Da vi ønsket å få til en åpen dialog med informantene valgte vi å benytte oss av et semistrukturert intervju. Et semistrukturert intervju har en overordnet intervjuguide som er utgangspunktet for intervjuet, der vi kunne variere mellom temaer, spørsmål og rekkefølge underveis (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 145). Denne mellomløsningen av ustrukturerte- og strukturerte intervjuer passet oss bra, da det ble god flyt med gode svareanser. På forhånd utarbeidet vi en intervjuguide over de temaene vi ønsket å få svar på slik at informantene kunne snakke åpent og utfyllende rundt temaene hvis de ønsket.

Kvantitativ forskningsdesign

Vi valgte også i den kvantitative delen å benytte oss av et deskriptivt design for å kunne svare på om innføringen av MUL+14 har bidratt til en endring i Norges totalimport. I tillegg valgte vi å benytte oss av en longitudinell undersøkelse ved bruk av panelstudie. En longitudinell undersøkelse går ut på at data samles inn på flere tidspunkt, og dette samsvarer godt med hensikten i vår oppgave (Johannessen, Christoffersen og Tuft 2011, 79). Vi valgte altså denne formen med grunnlag i at vi ønsker å studere ordningen over en lengre tidsperiode, hvor vi kan inkludere ulik informasjon i en regresjonsanalyse. Bruk av paneldata ga oss muligheten til å kontrollere for variabler som har ulike målenivåer. Dette danner grunnlag for at variabler på nominalnivå kan kategoriseres som dummyvariabler.

3.2 Utvalgsstrategi

Kvalitativt

Det er en snever gruppe mennesker som jobber med GSP-systemet i Norge. Dette gjør at utvalget av informanter er begrenset. I starten av arbeidet var vi usikre på hvor mange informanter vi hadde behov for, men vi visste at vi måtte i retning av Regjeringen og sentrale organisasjoner som jobber med GSP-systemet. Vi foretok en strategisk utvelgelse av informanter og henvendte oss til tre aktuelle organisasjoner Tolletaten, Utenriksdepartementet og NUPI via mail. Vi endte opp med positiv respons fra alle, og fikk foretatt intervjuer med hver av dem. Grunnlaget for utvalget var at vi ønsket å avdekke tre forskjellige synspunkter fra organisasjoner, som har ulike oppgaver i sammenheng med GSP-systemet. NUPI forsker på systemet, gjerne på anbud fra Utenriksdepartementet, mens Tolletaten er de som jobber aktivt med systemet. Utenriksdepartementet har det overordnede ansvaret og vedtar blant annet nye reformer av systemet.

Kvantitativt

Utvalget til den kvantitative delen er basert på kriteriebasert utvelgelse.

Kriteriebasert utvelgelse dreier seg om at informanter som oppfyller spesifikke kriterier velges ut (Johannessen, Christoffersen og Tuft 2011, 113). I vårt tilfelle er kriteriet at landet må være et av MUL+14 landene for å være en del av utvalget. For og kvalifiseres som et MUL+14 land må landet som tidligere nevnt falle inn under

andre lavinntektsland på DAC-listen utarbeidet av OECD. Når ordningen ble innført i 2008 var det de 14 landene Elfenbenskysten, Ghana, Kamerun, Kenya, Kirgisistan, Moldova, Mongolia, Nicaragua, Nord-Korea, Papua Ny-Guinea, Republikken Kongo, Tadsjikistan, Usbekistan og Zimbabwe som utgjorde MUL+14. Per dags dato er det bare ni land som fortsatt mottar nulltoll, ettersom de fem landene, Kamerun, Moldova, Mongolia, Nicaragua og Usbekistan har graduert til et høyere nivå. Figur 4 viser når de ulike landene har graduert. Videre har vi valgt å avgrense tidsperioden til å gjelde fra 2000-2016. Ved å starte tidsserien i 2000 og avslutte den i 2016 får vi like mange år før og etter at ordningen ble innført, 2016 er også det siste året det er mulig å finne aktuelle tall for.

Opprinnelige MUL+14	Ut 2009 - 2010	Ut 2011	Ut 2014-2016	Gjenværende MUL+14
Kamerun	Kamerun	Usbekistan		Kenya
Republikken Kongo	Nicaragua			Nord-Korea
Elfenbenskysten	Moldova			Tajikistan
Ghana	Mongolia			Zimbabwe
Kenya				Elfenbenskysten
Nord-Korea				Ghana
Kirgisistan				Papua Ny Guinea
Moldova				Kirgisistan
Mongolia				Kongo
Nicaragua				
Papua Ny Guinea				
Tajikistan				
Usbekistan				
Zimbabwe				

figur 4

Ettersom MUL+14 ordningen ordinært inkluderer 14 land, ønsker vi å inkludere alle i vår analyse. Hvordan importen fra 14 land over en tidsperiode på 16 år har vært fant vi som overkommelig å undersøke. I tillegg til analysen av MUL+14 ordningen ønsket vi også å gjennomføre en analyse hvor vi ekskluderer noen av landene.

Årsaken kommer av at noen av landene ikke har hatt noen betydelig import til Norge, verken før eller etter at nulltollordningen for de aktuelle landene ble innført. Landene vi har valgt å ekskludere er Kirgisistan, Mongolia, Nord-Korea, Papua Ny-Guinea og Usbekistan. Vi har i denne sammenheng valgt å gjennomføre to regresjonsanalyser, en hvor alle de 14 landene er inkludert og en der vi har utelatt de nevnte landene. Dette ønsker vi å gjøre for å se om vi finner noen forskjell i

importandelen, samt for å se om ordningen har hatt betydning for de landene som har hatt import gjennom hele perioden. I tillegg har vi valgt å gjennomføre en enkel analyse av Kenyas eksport til Norge, dette grunner i at landet er et av få som har hatt en voksende importandel etter at ordningen ble innført.

3.3 Hypotesetesting

Ut fra vår problemstilling ønsker vi å avdekke den statistiske usikkerheten mellom de forskjellige utvalgene. Dette vil vi prøve å finne svar på ved hjelp av en multipl regressjonsanalyse. For å gjennomføre signifikanstesten har vi utarbeidet to ulike hypoteser:

- Nullhypotese (H_0): innføringen av MUL+14 ordningen har ikke ført til en endring
- Alternativhypotese (H_A): innføringen av MUL+14 ordningen har ført til en endring

Det er nullhypotesen som testes direkte og som blir forkastet dersom de uavhengige variablene er signifikante, i dette tilfellet aksepteres alternativhypotesen.

I starten av arbeidet gjorde vi oss opp en tanke om at innføringen av MUL+14 ordningen ikke har bidratt til en økning på totalimporten. Denne oppfatningen kom på bakgrunn av artikler vi har lest om at innføringen ikke har hatt den effekten som har vært ønsket. Også når vi ser hvor ulik import Norge har hatt fra de 14 landene og hvilke forskjeller som eksisterer mellom dem, tenker vi at det vil være vanskelig å finne en signifikant sammenheng. Vi har ikke kommet over noen studier som har tatt for seg effekten av MUL+14 ordningen, og det er på grunnlag av dette at vi ønsker å undersøke eventuelle importendringer. Dette gjør det også vanskelig å komme med en klar konklusjon over effekten, ettersom det kun foreligger enkle datamaterialer.

I regressjonsanalysen har vi valgt å inkludere de uavhengige variablene distanse, BNP i Norge, kystlinje, valutakurs og medlem i MUL+14. Vi tenker at de uavhengige variablene slik som kystlinje og BNP har en positiv effekt på totalimporten. Dette henger sammen med at tilgangen til en havneport gjør det enklere å transportere i

stor kvanta, og høyere BNP gjør at vi har mulighet til å handle mer. Ut fra hva vi har lært, eksempelvis ved gravitasjonsmodellen, vil BNP typisk ha en positiv effekt på handel. Videre tenker vi at avstand vil ha en negativ sammenheng, dette er også en antagelse basert på hva vi har lært av gravitasjonsmodellen. Vi tenker videre at valutakursen vil ha en negativ påvirkning ettersom verdien til valutakursen (NOK/USD) og Norges totalimport fra MUL+14-landene vil bevege seg i motsatte retninger. En svekket krone gjør import for Norge dyrere. Den siste variabelen sier om landet er medlem av MUL+14 ordningen eller ikke. Dersom denne verdien er 1 vil landet være en del av ordningen og vi tenker at dette vil ha en positiv effekt på importen. Dette henger sammen med at ordningen har blitt innført med hensikt til å legge til rette for økt handel. I motsatt tilfelle, der verdien er 0, utelukkes denne og vil derfor ikke bidra til endring i vår analyse.

3.4 Datainnsamling

Datainnsamling dreier seg om hvordan man skal gå frem for å hente inn den informasjonen som trengs for å svare på en oppgave. Vår oppgave har som nevnt både en kvalitativ og en kvantitativ del. For den kvalitative delen av oppgaven har vi valgt å benytte oss av intervjuer med aktuelle personer med tilknytning til GSP-systemet. For den kvantitative delen, hvor vi ønsker å undersøke om innføringen av MUL+14 ordningen har hatt en effekt, har vi tatt utgangspunkt i sekundærdata. Å bruke sekundærdata fremfor primærdata innebærer å ta utgangspunkt i datamateriale innsamlet av andre. I denne sammenheng er det derfor viktig at kildene som benyttes fremstår som troverdige.

Sekundærdataene vi har brukt i oppgaven er i hovedsak hentet inn fra statistisk sentralbyrå (SSB), Norges Bank, Tolletaten og distance calculator. Dette er kilder som er tilgjengelige for alle, og de fremstår som oversiktlige og troverdige. SSB er en institusjon underlagt av Finansdepartementet, og er i Norge godt kjent, mye brukt og referert til. Dette bidrar til å styrke deres troverdighet. Vi har også vært i kontakt med SSB og fått hjelp til oppklaring av ulike spørsmål angående bruk av relevante tabeller.

Import fra MUL+14

Tallene vi har tatt utgangspunkt i når det kommer til norsk import fra de aktuelle MUL+14 landene er hentet inn fra SSB. I denne sammenheng har vi benyttet oss av tabell 08804, utenrikshandel med varer, hovedtall, etter land/handelsområder/verdensdel (mill kr) hentet fra SSB. Deretter har vi tatt hensyn til hvilke land som utgjør de 14 MUL+14 landene, ut ifra informasjon hentet fra tolletaten. Importtallene vi hentet ut fra SSBs side er oppgitt i løpende priser, dette er utgangspunktet vi har tatt for tallene i vår analyse. Det ideelle hadde vært om tallene var uttrykt i faste priser, da ville det tatt hensyn til inflasjonsjusteringer og tallene ville dermed vært oppgitt i den reelle importmengden for dagens verdi.

Distanse

Vi har også valgt å inkludere variabelen distanse for å finne ut av hvordan dette kan påvirke import mellom land. Gravitasjonsmodellen inkluderer distanse som en negativ faktor. Det innebærer at desto større avstanden er mellom to land, jo mindre vil handelen mellom de to landene være. Avstand blir ansett som en barriere når det kommer til handel (Feenstra og Taylor 2014,189). I prinsippet innebærer det at Norge typisk vil importere mer fra eksempelvis Nederland enn Kenya basert på avstanden. For MUL+14 landene er avstandene til Norge forholdsvis stor, hvilket typisk har en negativ virkning. Tallene for avstand er hentet fra siden distancecalculator.net, og vi har tatt utgangspunkt i avstand basert på luftlinje. Dette blir ofte referert til som “great circle distance”, og måler den korteste veien mellom to sfærer (Mathworld 2002). Her har vi benyttet oss av avstanden mellom hovedstedene, altså avstanden fra Oslo til eksempelvis Nairobi som er hovedstaden i Kenya. Det er ikke nødvendigvis alltid slik at et lands hovedstad også er et lands handelshovedstad, men vi har allikevel tatt dette som utgangspunkt i vår analyse.

BNP

Som en del av analysen vår har vi også tatt hensyn til om Norges BNP har noe å si for volumet vi importerer fra MUL+14 landene. Typisk vil BNP ha en positiv innvirkning på et lands handel, der høyere BNP gjerne fører til at et land handler mer. Dette er også noe Tinbergen argumenterer for i sin gravitasjonsmodell. I denne sammenheng må vi ta utgangspunkt i hva slags varer vi typisk importerer fra de aktuelle landene, som eksempelvis er blomster, kaffe og frukt. Ut fra dette tenker vi

at BNP ikke nødvendigvis vil ha en sterk innvirkning. Tall for Norges BNP for den gjeldende tidsperioden fra 2000-2016 er hentet fra SSB. Disse tallene er oppgitt i løpende priser, hvilket innebærer at prisen gjelder for det registrerte tidspunktet. Det er verdt å merke seg at BNP for 2016 er et foreløpig tall, det vil si at tallet ikke er endelig og at det fremdeles kan komme informasjon som gjør at det endres noe.

Kystlinje

Om et land har kystlinje eller ikke er også en variabel vi har inkludert i vår analyse. Dette har vi valgt å ta med fordi om et land grenser til hav eller ikke, kan være avgjørende for transport av varer. Variabelen har blitt inkludert som en dummyvariabel, hvilket innebærer at et land som har kystlinje blir tildelt variabelen 1, mens et land som ikke har merkes med 0.

Valutakurser

Handelen på verdensmarkedet oppgis stort sett i amerikanske dollar, derfor ønsker vi å inkludere norsk valuta opp mot amerikanske dollar. Ved å inkludere valutakursen, NOK/USD, tar vi hensyn til hvordan svingninger kan være med på å påvirke volumet som importeres fra de gjeldende landene. Tallene er hentet fra Norges Bank og er oppgitt som gjennomsnittsverdier for de respektive årene.

Medlem av MUL+14

Om landet er medlem av ordningen eller ikke må vi også ta høyde for i vår analyse. Denne variabelen er også inkludert som en dummyvariabel, der 0 betyr at de ikke er med og er tilfellet for alle år før 2008. Når landet er en del av ordningen kommer det frem ved å merke med 1, i de tilfellene der et land har trådt ut av ordningen merkes de med 0 igjen.

3.5 Dataanalyse

Formålet med oppgaven er å undersøke hvilken funksjon GSP-systemet har på handelen mellom Norge og GSP-landene, og hvilke endringer innføringen av MUL+14 ordningen har bidratt til. Dataene vi har samlet inn brukes for å studere om det har vært en utvikling i handelen fra MUL+14 landene.

For å analysere dataene vi har samlet inn, velger vi som tidligere nevnt å benytte oss av en multippel regresjonsanalyse. Ved å benytte oss av denne metoden kan vi undersøke om de ulike uavhengige variablene (X) distanse, BNP, kystlinje, medlem i MUL+14 ordningen og valutakurser har en påvirkning på den avhengige variabelen (Y) Norges import fra MUL+14 landene. Analysen gir oss verdier på de ulike betaene vi har inkludert i modellen. En positiv beta indikerer at faktoren har en positiv innvirkning på importen fra MUL+14 landene, mens en negativ beta forteller det motsatte. Det som er vesentlig når vi gjennomfører en analyse av denne typen er om variablene er signifikante eller ikke (Johannessen, Christoffersen og Tufta 2011, 397). Bare variabler som viser seg å ha en signifikant sammenheng kan sies å ha en påvirkning på importen. En regresjonslikning vil typisk være uttrykt på formen:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_n X_n$$

Der Y er den avhengige variabelen som ønskes undersøkt, β_0 er en konstant i likningen og representerer skjæringspunktet på y-aksen. Videre er β_1 til β_n koeffisientene til de ulike uavhengige variablene uttrykt som X_1 til X_n , som blir brukt for å forklare den avhengige variabelen. I vårt tilfelle vil regresjonslikning bli seende ut som følgende:

$$Y_{\text{import}} = \beta_0 + \beta_1 X_{\text{dist}} + \beta_2 X_{\text{BNP}} + \beta_3 X_{\text{NOK/USD}} + \beta_4 X_{\text{kystlinje}} + \beta_5 X_{\text{nulltoll}}$$

3.5.1 Forutsetninger for regresjonsanalyse

For at en lineær regresjonsanalyse skal gi et korrekt resultat er det vesentlig at visse forutsetninger er oppfylt. Hvis forutsetningene ikke er oppfylt kan vi få resultater, som uten riktig grunnlag, kan påvirke hypotesetestingen. Ole-Jørgen Skog beskriver i sin bok "Å forklare sosiale fenomener" at de viktige forutsetningene er:

- 1) *Sammenhengen mellom variablene er lineær*
- 2) *Restleddvariasjonene er:*
 - a) *Homoskedastiske*
 - b) *Normalfordelt*
 - c) *Uavhengige av hverandre*

3) *Den uavhengige variabelen og restleddet er ukorrelert med hverandre*

Den første forutsetningen handler om at det må finnes en lineær sammenheng mellom den avhengige og de uavhengige variablene. Gitt våre valgte variabler finner vi at sammenhengen er lineær.

Neste forutsetning omhandler residualene, avvik fra regresjonslinjen. Under dette punktet finner vi tre ulike forhold som må være oppfylt. Det første underpunktet fokuserer på homoskedastisitet, hvilket vil si at spredningen over og under regresjonslinjen skal være like store for den avhengige variabelen (Skog 1998, 234). I vårt tilfelle varierer importmengden mye mellom landene, og da spesielt med en større spredning under regresjonslinjen. For å unngå at dette skal være en vesentlig kilde til feilberegning, har vi gjennomført to regresjonsanalyser hvor den siste har utelatt fem land som har en importmengde under regresjonslinjen. De to neste underpunktene, normalfordeling og uavhengighet fra hverandre, er oppfylt, da vi forutsetter at de uavhengige variablene medlem i MUL+14, avstand fra Norge i kilometer, kystlinje, BNP i Norge og valutakursen NOK/USD ikke korrelerer med hverandre.

Den siste forutsetningen som må være oppfylt er kravet om at de uavhengige variablene og residualene ikke skal korrelerer med hverandre. Dette kravet omhandler årsakssammenhenger med fokus på at det ikke skal ligge samme bakenforliggende årsak som påvirker både den uavhengige variabelen og residualen (Skog 1998, 237-239). Hvis det eksempelvis er samme faktor som påvirker både importmengden og valutakursen NOK/USD kan vi ikke bruke den uavhengige variabelen, valutakurs, til å forklare økningen i import og resultatet blir dermed ikke valid.

I tillegg til de nevnte forutsetningene er det viktig å ta høyde for eventuelle målefeil i den avhengige variabelen. Importverdier fra MUL+14 land på under kr 500 000 blir registrert som 0. Det vil med andre ord derfor finnes en differanse mellom den virkelige verdien og den registrerte verdien. Disse feilene betraktes som usystematiske feil, da de er ukorrelerte med de uavhengige variablene (Skog 1998, 241). I og med at SSB har valgt å presentere sine registreringer i hele tall, tar vi

høyde for at enkelte importverdier kan være rundet opp eller ned, slik at den totale systematiske feilen blir tilnærmet null.

4.0 Resultater

4.1 Kvalitativ metode

På bakgrunn av at den første delen av problemstillingen vår er av beskrivende karakter, ønsker vi i denne delen å presentere resultatene fra dybdeintervjuene med Tolletaten og Utenriksdepartementet, for å beskrive hvilken funksjon GSP-systemet har på handelen mellom Norge og GSP-landene.

Det første intervjuet vi gjennomførte var med Tolletaten. Prosessen startet med at vi sendte en presentasjon av oss selv og utdypet hva som var formålet med intervjuet i en mail. Etter korrespondanse på mail avtalte vi sted og tid etter Tolletatens ønske. Vi møtte opp på avtalt sted på toll- og vareførselsseksjonen som er hovedkvarteret til Tolletaten. Vi var veldig spente på hvordan vårt første intervju angående GSP-systemet skulle foregå. Vi ble tatt godt imot av Lene Marie Løken og Rune Kristian Bråthen som er henholdsvis tolloverinspektør og førstetollinspektør. Tolletatens arbeid i forbindelse med GSP-systemet handler om å kontrollere innførselen av varer og sørge for at de ulike landene og varene får rett tollpreferanse.

Vi gjentok samme fremgangsmåte da vi kontaktet Utenriksdepartementet. Vi ble videre satt i kontakt med Kaja Brundtland Edrén som er seniorrådgiver i Utenriksdepartementet, seksjon for handelspolitikk og internasjonal økonomi. Arbeidsoppgavene Utenriksdepartementet har i tilknytning til GSP-systemet er av en mer overordnet karakter.

Vi ønsker i denne delen å presentere deler av intervjuene vi hadde med Tolletaten og Utenriksdepartementet. På bakgrunn av at vi stilte liknende spørsmål til begge informantene har vi valgt å gjengi svarene basert på tema fremfor å skille svarene til informantene fra hverandre. Dette bidrar til et sammenligningsgrunnlag for videre tolkning av resultatene. Utdragene har som hensikt å avdekke ulike roller og synspunkter de to organene har på GSP-systemet.

Det første spørsmålet vi stilte var for å få en oppklaring i forhold til hvilken hensikt GSP-systemet har. Vi ønsket også å se om de to hadde en ulik formening om dette.

Tolletaten:

Tenker dere at GSP-systemet er i favør av Norge eller GSP-landene?

Dersom en norsk bedrift har en vare som mottar en redusert tollsats vil de om mulig forsøke å heller legge produksjonen til et MUL-land for å oppnå full tollfrihet. Da hjelper vi gjerne den norske importøren, som igjen hjelper sin samarbeidspartner. Er dette tilfellet kan det bli gjort endringer i produksjonen for at de tilfredsstiller kravene, slik at de får brukt ordningen. Vi har vært i flere møter der vi har kommet med råd om hvordan bedrifter bør legge opp produksjonen i tillegg til hvor de bør legge den, så det er gjerne norske bedrifter som bidrar i de aktuelle GSP-landene etter hjelp fra oss.

Vil det være en vinn-vinn-situasjon for begge parter?

Ja, den norske bedriften får lagt opp produksjonen mest optimalt ut fra ordningen, samtidig som GSP-landet får hjelp til å komme i gang med produksjonen. Dette resulterer i at det blant annet blir flere arbeidsplasser som følge av ordningen.

Utenriksdepartementet:

Etter samtale med Tolletaten snakket vi om at GSP-systemet ofte blir vinklet i favør av norske bedrifter. Hvor ligger fokuset til Utenriksdepartementet?

Vårt fokus er i favør av utviklingslandene. Det er flere norske bedrifter som har etablert seg i et GSP-land for å oppnå tollpreferansebehandling. Bedrifter kan velge å etablere seg i MUL-land, men utfordringene er store. Det er bra hvis norske bedrifter blir bedre kjent med GSP-ordningen, vi vil da få til høyere import fra disse landene samtidig som GSP-landene får økte inntekter. Dette er en vinn-vinn situasjon for begge parter.

Videre ønsket vi å høre hvilke tanker Tolletaten og Utenriksdepartementet har rundt GSP-systemets optimalitet.

Tolletaten:

Tenker dere at GSP-ordningen er optimal?

REX-systemet er et godt stykke på vei, med tanke på å bli kvitt sertifikatet. Dette vil være med på å luke ut korrupsjon da det vil bli et selvdeklareringsprinsipp der firmaet ene og alene kan påføre opprinnelsesbevis. Dette er et langt steg i riktig

retning. Det handler også om hvilke kriterier man skal legge til grunn for hvilke land som skal være med i ordningen. Norge legger listen til OECD som grunnlag for hvilke land som kvalifiseres som et GSP-land eller ikke, mens andre land kvalifiserer etter BNP. EU har andre kriterier til grunn enn Norge siden de har kuttet mange flere land enn det vi i Norge har gjort. Så det er jo klart at hvilke land som bør være med i ordningen, hvilke land som bør være et GSP+ land, MUL-land eller MUL+14 land og om systemet er optimalt eller ikke, det spørs hva man vektlegger. Dette er et veldig stort og vanskelig spørsmål.

Utenriksdepartementet:

Tenker dere at GSP-ordningen er optimal?

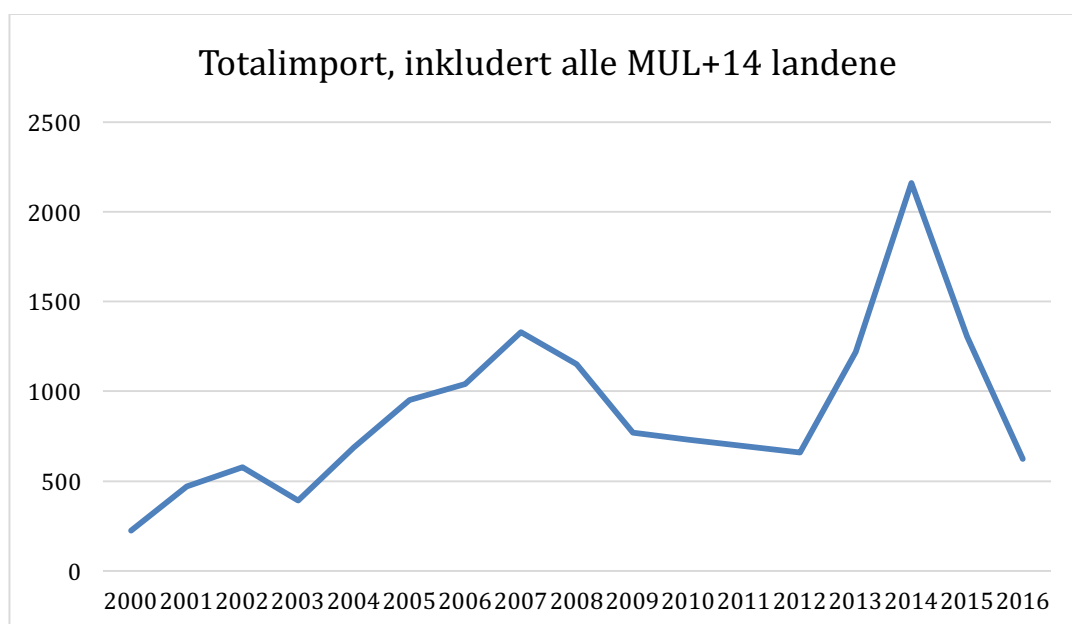
Kaja B. Edrèn sier ”Optimal med hvilke øyne? Vi ser på mulige endringer med jevne mellomrom”. Videre forteller hun at et annet mulig fokus kan være å hjelpe utviklingslandene med å få til eksport i nærområder eller til andre land som stiller noe lavere krav til kvalitet og produksjonsforhold enn det Norge gjør. Et eksempel hun bruker er at et land i Midtøsten kan starte med å selge til et annet land i Midtøsten. Dette vil være en god start for å få til en lønnsom produksjon, da det i tillegg kreves mindre logistikk og også i enkelte tilfeller enkelere å imøtekomme kvalitetskrav til varen. Allikevel vil det mulig bli et problem ved at de har samme næringsstruktur og de selger og produserer like varer. Likevel burde de prøve å finne andre steder enn Norge å eksportere til for å komme i gang med handel. Ser man på utviklingen til utviklingsland har mange land stått stille på grunn av krig og sult. Vi i Norge kan ikke løse utviklingsproblemene til alle landene. En tollreduksjon vil ikke ene og alene kunne skape eksport, da dette er avhengig av mange flere kritiske faktorer. GSP-ordningen er bare en liten del av flere virkemidler. Det er mange elementer som må på plass før eksport kan finne sted. Blant annet er det nødvendig å iverksette GSP-ordningen, hvilket vil si at tollmyndighetene godkjenner myndighetene i eksportlandet.

4.2 Kvantitativ metode

Vi skal nå svare på om det har vært en endring i importen fra MUL+14 landene ved å kommentere de kvantitative resultatene fra den multiple regresjonsanalysen. Før vi gjør det vil vi inkludere en enkel trendanalyse fra de aktuelle landene. Deretter vil vi gjennomgå resultatene vi fikk når vi inkluderte alle de 14 landene, for deretter å se på resultatene ved å utelate enkelte land. Videre vil vi kommentere verdiene til de ulike koeffisientene, samt ta for oss andre relevante verdier fra analysen. Til slutt har vi også valgt å inkludere en analyse hvor vi kun ser på importen fra Kenya.

4.2.1 Import fra MUL+14 land

Som en kort introduksjon har vi valgt å inkludere en enkel analyse der vi kun kommenterer importtrenden fra MUL+14 landene ved å se på et linjediagram som viser totalimport fra de aktuelle landene i perioden 2000-2016. Analysen grunner i ønsket om å undersøke om MUL+14 ordningen som ble innført i 2008 har hatt en effekt på Norge sin import fra de aktuelle landene. Figur 5 viser den totale importen, og langs den horisontale aksene finner vi årstall, mens den vertikale aksene viser totalt importert volum i millioner norske kroner.

figur 5

Figuren viser ingen tendens til gjennomgående vekst i forhold til importvolumet for det aktuelle tidsrommet. Det har vært flere perioder med vekst, men ut fra det vi kan

se av figuren har de vært etterfulgt av nedgang. Av figuren er det særlig tre år som viser nedgang i importen sammenlignet med året før, og det er 2003, 2009 og sist i 2015.

Frem til 2007 var importen fra de aktuelle landene inne i en periode med vekst, etterfulgt av en svak tendens til reduksjon frem til ordningen ble innført i 2008. Innføringen ble etterfulgt av en tilsynelatende vedvarende nedgang. Når en ny ordning innføres kan det ta tid for markedet å tilpasse seg. Ettersom vi her finner en reduksjon, kan det tenkes at det er andre faktorer med større påvirkningskraft på importen som bidrar til det. En årsak som kan være med på å forklare dette er finanskrisen som eskalerte i 2008/2009. Finanskrisen preget verdensøkonomien, og man så tendenser til at flere land var mer forsiktig med pengebruken. Valutakurs kan også ha påvirket Norges importmengde. Også faktorer som er mer direkte knyttet til ordningen kan ha gjort at importen ikke har økt. Dette kan være strenge krav til opprinnelse og hygiene. En annen faktor kan være at MUL+14 land ofte tilbyr en snever produktvariasjon hvilket gjør dem sensitive overfor endringer i konsumentatferd.

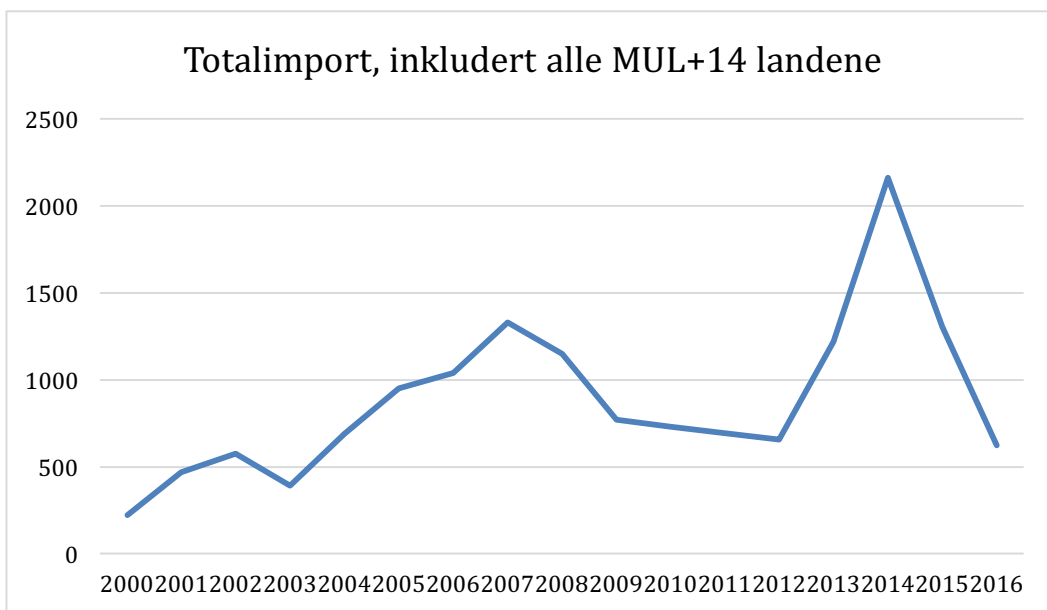
Først i 2012 viser figuren en stigning etter at ordningen ble innført i 2008, og helt frem til 2014 ser vi at det er vekst i total import fra MUL+14 landene. Etter 2014 har det vært en vedvarende nedgang i varetilførselen fra landene. Siden vi i denne figuren viser totalimporten fra alle MUL+14 landene, kan vi heller ikke skille mellom eventuelle forskjeller. Ordningen kan ha hatt større effekt hos enkelte land, men sammenslåingen kan føre til at totaleffekten vises å være negativ.

4.2.2 Valutakurs og import

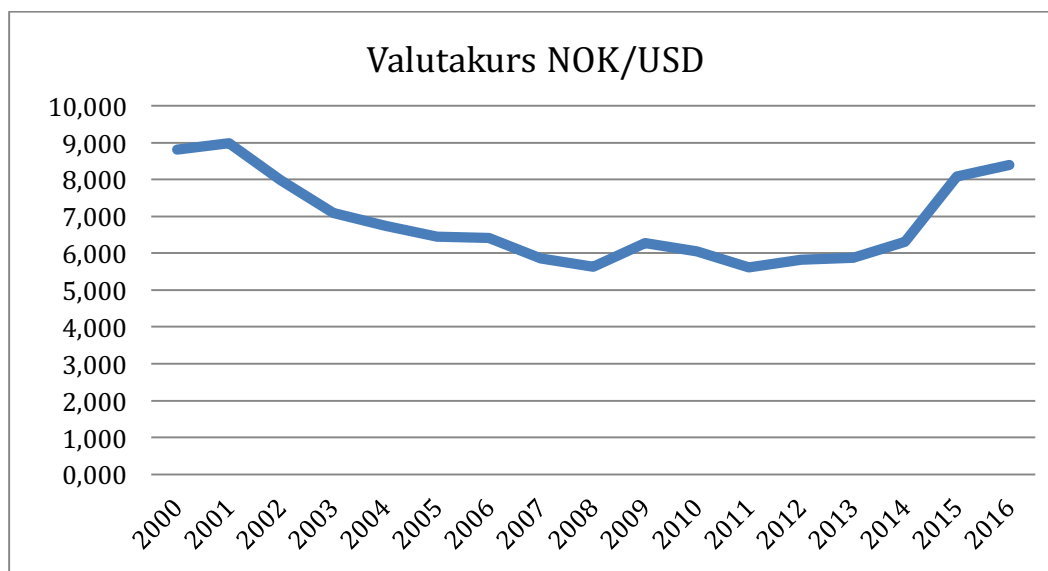
En av de uavhengige variablene vi har lagt til i vår analyse er valutakurs. Tanken bak dette er at kronens verdi kan ha noe å si for hvor mye Norge importerer et gitt år. Ettersom det greit lar seg gjøre å sammenlikne importen fra de aktuelle landene med valutakursen NOK/USD, ønsker vi kort å kommentere det her.

Valutakursen er av betydning for handelen med andre land, fordi kursens verdi bestemmer hvor dyrt det er å handle med utlandet, samt hvor dyrt det er for utlandet å kjøpe norske varer. Når vi har undersøkt import finner vi at verdien til varene stort

sett er oppgitt i amerikanske dollar, i figur 6 har vi derfor valgt å vise valutakursen NOK/USD. Valutakursen er basert på gjennomsnittsverdier for hvert år, hentet ut fra Norges Bank. Ved å se på valutakursen sammen med importen kan vi se om verdien for valutaen ser ut til å ha en betydning for mengden Norge har importert.

figur 5

figur 6

En sterk norsk krone er bra for Norges importnæring, siden man da får mer per krone, mens det for eksportnæringen vil gi lavere lønnsomhet (Universitetet i Oslo 2015, 6). Er derimot kronen svak vil det ha motsatt effekt. En styrking av den norske kronen ses ved at valutakursen NOK/USD får en lavere verdi, eksempelvis ved at den faller fra 8,0 til 7,0. Dersom kiloprisen på tropisk frukt tidligere har vært på 1 USD, vil Norge nå måtte betale 7 kr fremfor 8 kr per kilo, og importen har altså blitt billigere. Når kronen svekkes vil det motsatte være tilfellet, import for Norges del blir mer kostbart.

Av figur 6 over, ser vi at fra 2001 frem til 2008 styrket kronen seg mot dollar, før den svekket seg noe påfølgende år. I sammenheng med totalimporten i figur 5 ser vi at Norges import økte i denne perioden. I 2009 ble valutaen svekket, og vi ser også at importen stod ovenfor en nedgang. Etter 2008 har valutakursen vært noe mer ustabil, men de siste årene viser den tendenser til vedvarende svekkelse. I forhold til importen ser vi at det var stor vekst i perioden fra 2012-2014, før vi finner et kraftig fall, hvor også valutakursen har vist å svekke seg fra 2014. Fra 2014 til 2015 gikk kursen fra 6,302 til 8,074, og det kan være med på å forklare noe av importnedgangen. Ut ifra det vi kan se er det vanskelig å slå fast om det eksisterer en sammenheng mellom de to variablene, dette vil vi se nærmere på når vi nå skal gjennomføre en regresjonsanalyse.

4.2.3 Regresjonsanalyse inkludert alle ordinære MUL+14 landene

SAMMENDRAG (UTDATA)

<i>Regresjonsstatistikk</i>					
Multipel R		0,175693746			
R-kvadrat		0,030868292			
Justert R-kvadrat		0,009981833			
Standardfeil		176,7588092			
Observasjoner		238			
<hr/>					
Variansanalyse					
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>
Regresjon	5	230876,6012	46175,32025	1,4779093	0,197834193
Residualer	232	7248532,979	31243,67663		
Totalt	237	7479409,58			
<hr/>					
	<i>Koeffisienter</i>	<i>Standardfeil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>	
Skjæringspunkt	79,12417089	116,6612307	0,678238781	0,498296223	
Medlem i MUL+14	-15,50312381	30,36618335	-0,510539096	0,610159257	
Avstand fra Norge i km	-0,009602874	0,005134698	-1,870192733	0,062716388	
Kystlinje	32,57574693	26,47397866	1,230481725	0,2197629	
BNP i Norge	3,4793E-05	2,58554E-05	1,345679156	0,179719639	
Valutakurs, NOK/USD	-6,663420781	11,38574242	-0,585242537	0,55895344	

Tabell 3: Regresjonsanalyse inkludert alle ordinære MUL+14 landene

Det første tallet vi ønsker å tolke er R-kvadrat (R^2). R^2 er et mål på hvor godt modellen forklarer variasjonen i den avhengige variabelen som her er importert mengde fra MUL+14 landene. Verdien til R^2 kan variere mellom 0 og 1, der 0 betyr at de uavhengige variablene ikke forklarer noe av variasjonen, mens 1 indikerer at de forklarer all variasjon i den avhengige variabelen. Verdien til R^2 vil være en indikator på hvor godt vår modell forklarer den avhengige variabelen (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 345). I vår modell er R^2 lik 3,08%. Det innebærer at variasjonen i Norges import fra MUL+14 landene kun blir forklart med 3,08% av variablene inkludert i modellen. Siden R^2 er nær 0, betyr det at modellen vi har utarbeidet for analyseprosessen ikke er en god prediksjon for å forklare variasjonen hos den avhengige variabelen.

For å tolke modellens forklaringskraft kan vi også se på justert R-kvadrat. R^2 og justert R^2 har samme betydning, men ved å benytte det justerte tallet tar vi hensyn til antall uavhengige variabler som er inkludert i modellen, og vil derfor alltid være lavere enn R^2 (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 349). I vårt tilfelle er justert R^2 tilnærmet lik 0,1%.

Neste steg i analysen er å undersøke hvilke av de uavhengige variablene som er signifikante. Vi har valgt et signifikansnivå på 5%, hvilket innebærer at vi godtar å forkaste en korrekt nullhypotese med 5% sannsynlighet. En variabel kan i dette tilfellet kategoriseres som signifikant dersom P-verdien er mindre enn 5%. Dersom en uavhengig variabel har en P-verdi lavere enn 5% betyr det at det er en signifikant sammenheng mellom den uavhengige- og den avhengige variabelen. Er derimot P-verdien høyere enn 5%, kan vi ikke konkludere med at det finnes en sammenheng. I vår modell finner vi ingen signifikante sammenhenger for noen av de inkluderte variablene. Med tanke på forskjellene mellom de ulike landene i analysen er dette kanskje ikke så rart. Avstand fra Norge har en P-verdi på 6,27%, det er nære 5%, men på bakgrunn av signifikansnivået vi har valgt gir det ikke grunnlag for å konkludere med at det finnes en signifikant sammenheng. Vi kan altså ikke konkludere med at det finnes en sammenheng mellom de ulike uavhengige variablene og Norges import fra MUL+14 landene. Det at vi ikke finner noen signifikant sammenheng mellom variablene, kan skyldes feil omtalt som type I eller type II. Det første tilfellet forteller at det ikke finnes en sammenheng mellom den uavhengige og den avhengige variabelen, mens feil av type II sier at det kan finnes en sammenheng, men at dataene våre ikke er gode nok til å konkludere med det (Skog 1998, 216).

For å undersøke variablenes signifikansnivå kan vi også ta en nærmere titt på verdien t-stat. I dette tilfellet vil det være en signifikant sammenheng dersom variabelen har en t-verdi større eller mindre enn $|2|$. I analysen vår gir verdiene til p-verdi og t-stat den samme konklusjonen, altså at ingen av de inkluderte variablene kan sies å ha en signifikant sammenheng med den avhengige variabelen.

Ettersom ingen av våre variabler er signifikante vil heller ingen av de bli inkludert i regresjonslikningen. Likningen vil kun vises ved $\beta_0 = 79,12$, som er konstantleddet. Dette leddet lar seg ikke fortolke.

Verdien til koeffisienten sier noe om hvor mye gjennomsnittsverdien til den avhengige variabelen endres når en av de uavhengige variablene endres med en enhet, mens fortegnet sier om sammenhengen er negativ eller positiv. I vårt tilfelle har BNP i Norge og kystlinje et positivt fortegn, i begge tilfellene passer det med vår

antakelse før gjennomføringen av analysen. Koeffisienten til BNP er lav, det passer med tanken vi gjorde om at BNP sannsynligvis ikke vil ha så mye å si for importmengden. Hadde Norge eksempelvis importert biler fra MUL+14 landene antar vi at BNP ville hatt en mye større betydning, ettersom dette er en vare som er mer avhengig av BNP og inntekt. Kystlinje er inkludert som en dummyvariabel, der vi antok at land med kystlinje ville ha høyere eksport kontra land uten. Vi fant ikke disse sammenhengene som signifikante, og kan av den grunn ikke fastslå at dette gjelder. Det betyr allikevel ikke at det ikke eksisterer en sammenheng mellom dem.

De tre andre variablene, medlem i MUL+14 ordningen, avstand og valutakurs, som vi har inkludert i analysen har alle fått negative koeffisienter. Negative koeffisienter innebærer et omvendt proporsjonalt forhold mellom den uavhengige og avhengige variabelen, det vil si når den ene verdien stiger så synker den andre og motsatt. I tilfellet med avstand og valutakurs passer det med forutsetningene vi gjorde før analysen. Når det kommer til variabelen medlemskap i MUL+14 ordningen, som ble inkludert som en dummy, har også denne et negativt fortegn. Dette sammenfaller ikke med vår antakelse, ettersom det indikerer at deltakelse i ordningen fører til mindre import. Ingen av disse sammenhengene kan vises til å ha en signifikant sammenheng med Norges import fra MUL+14 landene.

4.2.4 Regresjonsanalyse ekskludert enkelte MUL+14 land

SAMMENDRAG (UTDATA)

<i>Regresjonsstatistikk</i>	
Multipel R	0,188417278
R-kvadrat	0,035501071
Justert R-kvadrat	0,002694984
Standardfeil	213,7870185
Observasjoner	153

Variansanalyse					
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>
Regresjon	5	247297,4826	49459,49653	1,082148919	0,372706505
Residualer	147	6718618,727	45704,8893		
Totalt	152	6965916,209			

	<i>Koeffisienter</i>	<i>Standardfeil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>
Skjæringspunkt	102,3837229	178,8066141	0,572594719	0,567793871
Medlem i MUL+14	-34,17879262	46,48567592	-0,73525429	0,463356072
Avstand fra Norge i km	-0,009616255	0,008840923	-1,087698086	0,278508584
Kystlinje	-0,472546295	37,03339807	-0,012760004	0,989836568
BNP i Norge	5,91532E-05	3,96792E-05	1,490785921	0,138160404
Valutakurs, NOK/USD	-10,4071756	17,16014825	-0,606473525	0,54513581

Tabell 4: Regresjonsanalyse ekskludert enkelte MUL+14 land

Som tidligere nevnt er det enkelte av landene i MUL+14 ordningen som Norge ikke har hatt betydelig import fra, verken før eller etter at ordningen ble innført i 2008. Basert på dette har vi valgt å gjennomføre en regresjonsanalyse der vi utelater landene Kirgisistan, Mongolia, Nord-Korea, Papua Ny-Guinea og Usbekistan ettersom deres eksport til Norge er relativt liten. I den første regresjonsanalysen, hvor vi tok for oss alle de ordinære MUL+14 landene, fikk vi ikke et signifikant resultat. Formålet med denne regresjonsanalysen er å se om det får en betydning for utfallet når vi minsker spredningen i importen. Dette kommer av at importmengden til de ekskluderte MUL+14 landene skiller seg ut fra importen til de gjenværende landene.

Den første verdien vi ønsker å se på er R^2 . Her fikk vi en R^2 lik 3,55 %, det viser ingen betydelig forskjell fra det første tilfellet. Heller ikke i denne analysen kan vi si at de uavhengige variablene forklarer den avhengige variabelen. I henhold til dette

kan vi stille spørsmål om det vil være andre faktorer, enn de nevnte, som er avgjørende og derfor vil påvirke eksporten inn til Norge.

Neste steg vil være å undersøke om noen av koeffisientene har en signifikant sammenheng, også her benytter vi oss av et 95% signifikansnivå. P-verdiene og t-verdiene er sammenfallende, og vi finner heller ikke her at noen av de uavhengige variablene oppfyller kriteriene for å kunne konkludere med signifikante sammenhenger.

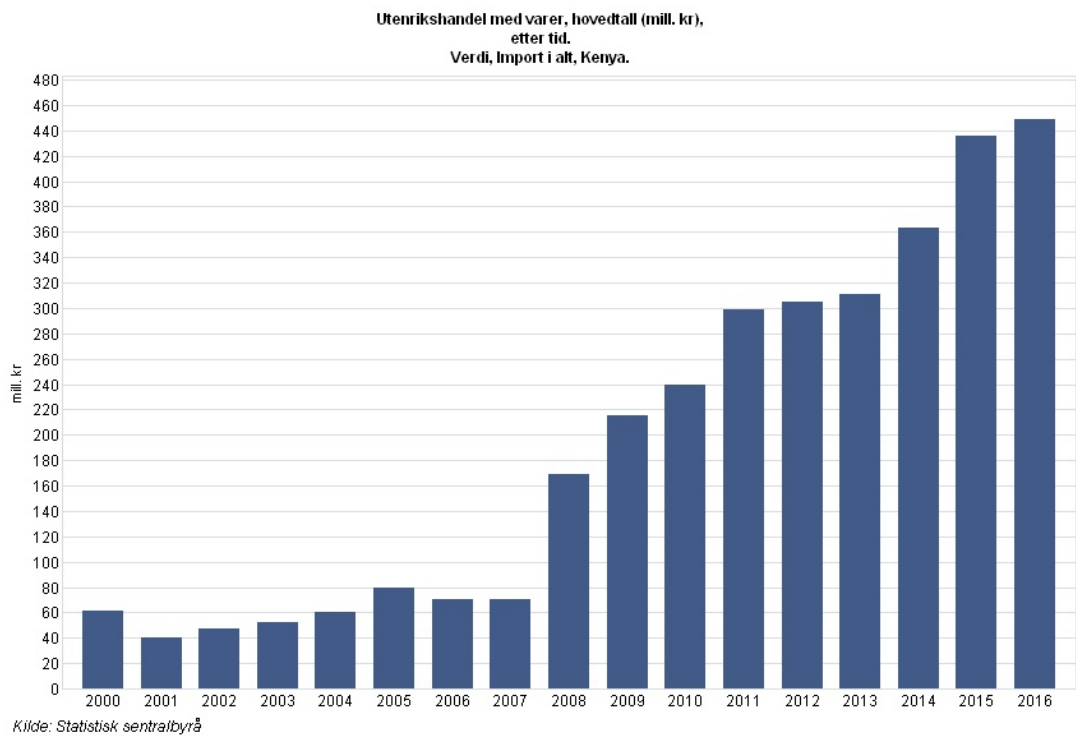
Verdiene til de ulike koeffisientene har endret seg noe i de to analysene, og ser vi på fortegnet deres, har kystlinje gått fra å være positiv til nå å bli negativ. Det vil si at Norges import fra land med kystlinje vil reduseres dersom landet har kystlinje, dette sammenfaller ikke med vår antakelse tidligere i oppgaven. Siden sammenhengen ikke er signifikant, kan vi ikke konkludere med at det stemmer. De andre variablene har samme fortegn i begge analysene, hvilket også betyr at antakelsene vi har gjort stemmer, men vi kan heller ikke her fastslå at disse er riktige.

Alt i alt ser vi at ekskluderingen av enkelte land hvor importen til Norge ikke var av betydning verken før eller etter 2008 ikke har noen betydelig påvirkning på resultatet. Ut fra dette tenker vi at det kan være flere bakenforliggende årsaker som påvirker MUL+14 landenes eksport inn til Norge.

4.2.5 Regresjonsanalyse av Kenya

Som regresjonsanalysen ovenfor viser, finner vi ingen signifikante variabler og modellen har en svak forklaringskraft. Ser vi kun på importtallene fra MUL+14 landene, skiller Kenya seg ut ved at tallene deres viser til en tilsynelatende vekst og de har hatt særlig vekst etter at ordningen ble innført i 2008. Figur 7, hentet fra SSB, viser Norges import fra Kenya. Med dette som utgangspunkt har vi valgt å gjennomføre en regresjonsanalyse der vi kun ser på Kenya. For å kunne gjennomføre en tilsvarende analyse av landet har vi utelatt variablene kystlinje og avstand til Norge, dette fordi de er like gjennom hele perioden. Vi satt også variablene import, BNP i Norge og valutakurs på logaritmisk form. Grunnen til at vi ikke gjorde det i de tidligere analysene kommer av at flere av handelsstrømmene var oppgitt til 0 og det

ville skapt problemer. Tilslutt inkluderte vi i en trendvariabel der vi markerte de ulike perioden fra 1 til 17, dette fordi vi tenker at det er naturlig at vi importerer mer med tiden. Grunnen til at vi ønsker å gjennomføre denne analysen er for å kunne si noe om de uavhengige variablene vi har inkludert i modellen er relevante eller ikke. Av den grunn ønsker vi i hovedsak kun å kommentere R^2 .

figur 7

SAMMENDRAG (UTDATA)

<i>Regresjonsstatistikk</i>	
Multipel R	0,989489006
R-kvadrat	0,979088493
Justert R-kvadrat	0,97211799
Standardfeil	0,146444286
Observasjoner	17

Variansanalyse					
	<i>fg</i>	<i>SK</i>	<i>GK</i>	<i>F</i>	<i>Signifikans-F</i>
Regresjon	4	12,0493249	3,012331226	140,4616804	5,74851E-10
Residualer	12	0,257351148	0,021445929		
Totalt	16	12,30667605			

	<i>Koeffisienter</i>	<i>Standardfeil</i>	<i>t-Stat</i>	<i>P-verdi</i>
Skjæringspunkt	1,623698126	13,28276794	0,122240947	0,904731502
Medlem i MUL+14	0,844824879	0,147589018	5,724171704	9,54288E-05
BNP i Norge	0,097695272	0,897466902	0,108856685	0,915115259
Valutakurs, NOK/USD	0,321020927	0,365849505	0,877467161	0,397460558
Tid	0,090417336	0,044098588	2,050345396	0,062833385

Tabell 5: Regresjonsanalyse av Kenya

I dette tilfelle finner vi en R^2 på 96,76%. Denne verdien er tilnærmet lik 1, som betyr at de uavhengige variablene har en stor forklaringskraft på Norges import fra Kenya. En av grunnene til denne høye importen skyldes roser. Allerede før nulltollordningen ble innført i 2008 lå forholdene til rette for roseproduksjon i landet. Sammenligner vi Kenyas suksesshistorie med andre MUL+14 land, ser vi at de andre landene historisk sett har hatt en liten eksport til Norge. Av dette kan vi tenke oss at det er flere forhold som må ligge til rette for at nulltollordningen skal få den tiltenkte effekten. Ettersom Kenya allerede hadde forholdene på plass for roseproduksjon vise resultatene at ordningen bidro til at vi økte importen fra de. Tidligere har roser blitt pålagt en høy tollsats, og fjerningen av tollsatsen hadde dermed en stor positiv virkning.

Basert på modellens høye forklaringskraft mener vi at de uavhengige variablene vi har inkludert gjennom analysene er riktige for å forklare Norges import fra MUL+14 landene. Ettersom alle landene stiller med svært ulike utgangspunkt finner vi det vanskelig å inkludere andre uavhengige variabler, da en eventuell variabel kun vil berøre enkelte land.

5.0 Kvalitetssikring og kontroll

5.1 Validitet

Validitet handler om gyldighet, og hvor godt dataene som er brukt representerer det som undersøkes. Det er vanlig å skille mellom ulike former for validitet, og for vår oppgave er det relevant å se nærmere på begrepsvaliditet, intern validitet og ekstern validitet (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 366).

Begrepsvaliditet handler om å se på sammenhengen mellom datamaterialet og fenomenet som skal undersøkes (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 73). Dette ønsker vi å gjøre ved å først se nærmere på sekundærdataene vi har brukt. Å benytte seg av sekundærdata innebærer å bruke kilder som i utgangspunktet har blitt samlet inn til andre formål enn hva vår oppgave tar utgangspunkt i. Dette gjør at dataene ikke nødvendigvis passer helt til å besvare vår studie, siden definisjonene kan være annerledes. Ved å ha vært konsekvente og observante ved bruk av sekundærdata, antar vi validiteten som god. Tallene for Norges import fra de 14 MUL+14 landene og Norges BNP er alle hentet fra SSB som gjør at tallene har samme utgangspunkt. SSB opplyser om at dersom importen fra et land er lavere enn 500 000, vil importen noteres som 0. Med dette tatt i betraktning anser vi likevel tallene våre som gode nok, ettersom det er likt for hele perioden. Står et land oppført med 0 kan det innebære en importert mengde mellom 0 - 500 000. Vi velger å anta at totaleffekten på Norges import fra de aktuelle landene ikke vil bli betydelig endret på grunnlag av at tallene blir avrundet til nærmeste million, og vi velger derfor å tro at effekten av avrundingene blir jevnet ut.

Tallene for avstand fant vi ved å benytte oss av en avstandsmåling kjent som "the great circle distance". Denne metoden er vanlig å bruke for avstandsberegninger, og vi anser derfor at tallene vi har benyttet oss av som riktige og som en bidragsyter til å styrke oppgavens validitet. Valutakursene for NOK/USD er hentet fra Norges Bank hvor vi benyttet oss av gjennomsnittsverdiene. Norges Bank har daglige noteringer av valutakurser og vi anser derfor tallmaterialet som svært valid.

Intern validitet benyttes for å sjekke om undersøkelsen kan brukes til å påvise årsakssammenhenger eller ikke (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 365). I hvilken grad er resultatene fra undersøkelsene gyldige for utvalget? Ved å ta utgangspunkt i datamateriale for perioden fra 2000-2016 viste ingen av de inkluderte uavhengige variablene i vår studie seg å være signifikante. Fortegnene til de fleste av koeffisientene stemte med antakelsene vi gjorde forut for undersøkelsen, men vi kan ikke konkludere med at de stemmer ut fra resultatene vi fikk. En god regresjonsmodell er kjennetegnet ved en høy regresjonskoeffisient og en signifikant F-test. I vår analyse får vi ikke en signifikant F-test, men til tross for dette tenker vi at variablene vi har inkludert er hensiktsmessige nok til å undersøke Norges import fra MUL+14 landene. Dette fikk vi også bekreftet ved analysen til Kenyas import. Da vi ikke finner variablene signifikante forutsetter vi at det er andre faktorer som ikke er inkludert i modellen som kan ha betydning på importen slik som borgerkrig, fattigdom og naturkatastrofer.

Et siste steg er å se på undersøkelsens eksterne validitet som dreier seg om resultatene fra undersøkelsen lar seg generalisere over til andre situasjoner (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 366). Hensikten med den kvantitative delen av oppgaven er å undersøke om Norge økte sin import fra MUL+14 landene etter at landene ble tildelt nulltoll i 2008. På bakgrunn av at informasjonen vi hadde behov for var lett tilgjengelig trengte vi ikke å utelate noen land fra analysen. Dette er positivt for oppgavens eksterne validitet. Vår studie er begrenset til å gjelde for tidsperioden 2000-2016, og i denne perioden kan det være ulike inntrufne hendelser som kan påvirke resultatene. Lengden på tidsserien gjør at påvirkninger fra eventuelle hendelser blir jevnet ut og av den grunn antar vi at påvirkningen på resultatene ikke vil bli for stor. På bakgrunn av en lav R^2 kan vi heller ikke her konkludere med at det eksisterer noen sammenheng mellom variablene.

5.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om dataenes pålitelighet, herunder hvordan de er blitt brukt, samlet inn og bearbeidet (Johannessen, Christoffersen og Tufte 2011, 44). Vår kvantitative del tar i hovedsak utgangspunkt i sekundærdata hentet inn fra SSB,

Norges Bank og Tolldirektoratet. Dette er anerkjente kilder som blir mye brukt til studier og forskning, og dette er med på å styrke påliteligheten deres. Vi synes derfor det er rimelig å anta at svarene vi har fått fremstår som troverdige. Dersom det ved en senere anledning utføres en test-retestreliabilitet, antar vi at resultatene vil være tilsvarende.

I den kvalitative delen gjennomførte vi intervjuer med Tolletaten og Utenriksdepartementet. Dette er seriøse aktører som aktivt jobber med GSP-systemet og derfor antar vi informasjonen vi mottok som svært troverdig. Basert på deres ulike roller er det også naturlig at vi fikk ulike nyanser i resultatene. På områder der informantene ikke hadde nok kunnskap til å gi en uttalelse snakket de om andre kilder vi kunne benytte oss av. Med utgangspunkt i dette vil vi konkludere med at kildene vi har brukt til å besvare vår oppgave fremstår som reliable og at lignende studier utført på et senere tidspunkt ville gitt samme resultat så fremt det ikke skjer noen endringer i systemet.

6.0 Konklusjon

Formålet med denne delen av oppgaven er å besvare problemstillingen:

“Hvilken funksjon har GSP-systemet på handelen mellom Norge og GSP-landene, og hvilke endringer har innføringen av MUL+14 ordningen bidratt til?”

Med utgangspunkt i svarene vi har fått gjennom oppgaven vil vi bruke dette for å svare på problemstillingen. Vi velger å dele konklusjonen inn i en kvalitativ- og en kvantitativ del ettersom det er i tråd med oppgavens oppbygging.

6.1 Kvalitativ

Basert på intervjuene finner vi at GSP-systemet legger til rette for handel mellom Norge og de aktuelle landene på bakgrunn av tollpreferansene som tildeles. Hvorvidt systemet er optimalt eller ikke kan diskuteres ettersom det kreves mer tilrettelegging enn nulltoll for å få til handel.

Ut fra intervjuet med Tolletaten tenker vi at informasjonen og kunnskapen de tilfører norske bedrifter har en positiv effekt for systemet. Ved å tilegne seg relevant kunnskap er det lettere for norske bedrifter å sette produksjonen til et MUL-land, kontra andre utviklingsland. Ved å legge deler av produksjonen i disse landene vil dette være med på å øke sysselsettingen ved at det skapes flere arbeidsplasser. Handelen bidrar til økte inntekter som er en viktig forutsetning for å bedre infrastrukturen og øke velstanden. Sett fra Norges ståsted bidrar dette til at varene kan importeres billigere på grunn av reduserte tollsatser. Dette er også en gevinst for konsumentene ved at varene blir billigere, samt at det gir et økt varetilbud. Vi mener i denne sammenheng at arbeidet Norge gjør med GSP-systemet har en viktig funksjon, særlig for GSP-landene.

Tolletaten vektlegger også utfordringene knyttet til regelverket som bidrar til at flere land ikke har muligheten til å utnytte seg av systemet på grunnlag av manglende kunnskap og informasjon. Et komplisert system er en stor hindring som gjør at mange land faller fra og tolletaten håper på at REX-systemet skal luke ut de

kompliserte delene av systemet i tillegg til korrupsjon. Store deler av resultatene fra Tolletaten samsvarer i stor grad med Utenriksdepartementet, men Utenriksdepartementet legger i tillegg vekt på at det er mange andre faktorer som spiller inn på hvorfor et land ikke benytter seg av GSP-systemet. Uro, sult og krig er faktorer som et land må få kontroll over før handel kan bli en prioritet. Dette er ikke tilfellet for alle landene omfattet av GSP-systemet. For enkelte av GSP-landene ser vi det fordelaktig at utviklingslandene får til handel seg i mellom før de begir seg ut på det internasjonale markedet, da det her stilles strengere krav til produksjonen. Ut fra det nevnte ser vi at systemet ikke blir utnyttet optimalt ettersom det er andre vesentlige faktorer som spiller inn.

Totalt sett finner vi at GSP-systemet er med på å skape en vinn-vinn-situasjon sett fra alle parter ståsted. Etter å ha tilegnet oss kunnskap på dette området, samt gjennom intervjuene tenker vi at ordningen kunne hatt en større effekt dersom man hadde klart å utnytte den fullt ut. Et tiltak vi mener kan bidra til en forbedring av systemet er om flere arbeider aktivt med å informere om ordningen, både i Norge og i GSP-landene. Spesielt tenker vi at GSP-landene vil ha nytte av dette, ettersom mange av disse landene har lite kunnskap om krav og etterspørsel fra det norske markedet. Ved å bistå til å legge opp produksjonen kan de enklere oppfylle de ulike kravene til varene slik som kvalitet, opprinnelse, hygiene og veterinærkrav. Med dette tenker vi at flere vil kunne dra nytte av ordningen og dermed oppnå en større grad av handel.

6.2 Kvantitativ

Hensikten med den kvantitative delen av oppgaven var å kunne svare på om Norges import fra MUL+14 landene økte etter at ordningen inntrådte i 2008. Ved å bygge opp en regresjonsanalyse der vi inkluderte flere ulike uavhengige variabler, kan vi bruke resultatene til å fastslå i hvilken grad modellen kan brukes for å forklare variasjonen i den avhengige variabelen.

Vi valgte å gjennomføre tre regresjonsanalyser, en hvor vi inkluderte alle de 14 landene i ordningen og en der vi utelot fem land, den siste gjennomførte vi med

ønske om å teste de uavhengige variablene. Grunnen til dette var for å undersøke om resultatene ga en annen konklusjon når vi utelot land som har hatt tilsynelatende lite import til Norge gjennom hele den valgte tidsperioden. I den første analysen fikk vi en R^2 på 3,08%, hvilket forteller oss at vår modell kun forklarer 3,08% av variasjonen i den avhengige variabelen. Resultatet er svakt, og heller ingen av de inkluderte variablene viste seg å kunne fastslås som signifikante. På bakgrunn av dette beholder vi nullhypotesen vår som sier at innføringen av MUL+14 ordningen ikke har ført til en endring, mens vi forkaster alternativhypotesen om at ordningen har ført til en endring. Den andre analysen vi gjennomførte ga en tilnærmet lik R^2 på 3,55%, det gjør at ekskluderingen vi gjorde ikke førte til bedre resultater. Betydningen av dette er at vi heller ikke her kan komme med en konklusjon om at nulltollordningen har bidratt til økt import. Basert på den høye forklaringskraften til analysen av Kenya ser vi at de uavhengige variablene vi har valgt å inkludere er relevante. Med dette tenker vi at landenes ulike utgangspunkt gjør at det er vanskelig å kunne slå fast en signifikant sammenheng.

Så langt vi kan se har det ikke blitt gjennomført studier som undersøker om MUL+14 ordningen har ført til økt import. Dette har vi også fått bekreftet av Kaja B. Edrén og Arne Melchior, og gjør at vi ikke har noe godt sammenligningsgrunnlag for våre resultater.

Knytter vi den kvalitative delen opp mot den kvantitative delen kan dette være med på å underbygge hvorfor vi fikk så svake resultater. Ser vi på utviklingslandenes utgangspunkt, er det ikke nødvendigvis slik at det er nulltoll som skal til for at landene skal kunne øke eksporten sin. Mangel på informasjon og kunnskap både om systemet, men også knyttet til effektiv produksjon er bakenforliggende årsaker som må på plass før landene effektivt kan dra nytte av systemet. Får man disse faktorene på plass, er det mye mulig at MUL+14 ordningen vil kunne hatt en viktigere funksjon.

Avsluttende kunne det vært interessant å undersøke om det ville hatt en effekt på handelen ved å opprette en underliggende divisjon i GSP-systemet med fokus på læring og tilretteleggelse av grunnleggende elementer for å få i gang i handel, uansett

størrelse og geografi. Dette tenker vi kan føre til økende økonomisk og sosial stabilitet som etter hvert kan føre til økt velferd.

7.0 Litteraturliste

Austvik, Ole. G., Ivar Bredesen. og Erling Vårdal. 2002. *Internasjonal og økonomisk integrasjon*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Econ Pöyry. 2009. "Norske eksportbedrifter 1999 – 2007". Hentet 07. feb. 2017
Econ-notat nr. 2009-028, Prosjekt nr. 5Z080012.10

Economist. 2013. "Smith`s Word", Hentet 01. feb. 2017.
<http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2013/11/economic-history>

EFTA. 2017. "Free Trade Agreements" Hentet 07. feb. 2017.
<http://www.efta.int/free-trade/free-trade-agreements>

Feenstra, Robert. C. og Alan M. Taylor. 2014. *International economics*. New York: Worth Publishers.

Globalis. 2017. "Minst utviklede land (MUL-land)." Hentet 26. jan. 2017.
<http://www.globalis.no/Organisasjoner/Minst-utviklede-land>

Innovasjon Norge. 2017. "GSP-systemet" Hentet 13. feb. 2017.
<http://www.innovasjonnorge.no/no/Eksporthandboken/Eksportordbok/Import--og-eksportkrav/Frihandelsavtaler---Norge/GSP--systemet/>

Johannessen, Asbjørn, Line Christoffersen og Per A. Tufte. 2011. *Forskningsmetode - for økonomisk-administrative fag*. Oslo: Abstrakt forlag.

Kval, Karl-Eirik og Axel J. Mellbye. 2012. *Politikk og makt*. Oslo: Cappelen

Lovdata. 2011. "Forskrift om endring i forskrift om toll og varetilførsel (tollforskriften)" Hentet 27.mar. 2017
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2011-03-29-349>

Lovdata. 2016a. “Forskrift til lov om toll og vareførsel (tollforskriften)” Hentet 15. mar. 2017.

https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-12-17-1502/KAPITTEL_8-3-2#§8-4-34

Lovdata. 2016b. “Forskrift til lov om toll og vareførsel (tollforskriften)” Hentet 15. mar. 2017.

https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-12-17-1502/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

Mathworld. 2002. “Great circle” Hentet 04. apr. 2017.

<http://mathworld.wolfram.com/GreatCircle.html>

Melchior, Arne. 2005. *Norges tollpreferanser for import u-land*. NUPI Paper;680a. Hentet 20. feb. 2017.

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/425517/Melchior+2005+GSP+NUPI+paper+680a+norsk.pdf>

Melchior, Arne, Brain Perry og Karl Rich. 2012. *Norges handel med de fattigste - mellom profitt og utviklingspolitikk* Hentet 20. feb. 2017.

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/277200/NUPI-rapport-Melchior-Perry-Rich.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

OECD. 2014 “DAC List of ODA Recipients” Hentet 28. mar. 2017.

<http://www.oecd.org/dac/stats/documentupload/DAC%20List%20of%20ODA%20Recipients%202014%20final.pdf>

OECD. 2017. “The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)” Hentet 11. apr. 2017.

<http://www.oecd.org/about/>

Regjeringen. 2015. “Hva EØS avtalen omfatter” Hentet 07. feb. 2017.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/europapolitikk/eos1/hva-avtalen-omfatter/id685024/>

Regjeringen. 2016. "Det europeiske frihandelsforbund" Hentet 07. feb. 2017.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/nfd---innsiktsartikler/frihandelsavtaler/efta/id438841/>

Regjeringen. 2017. "Handel" Hentet 22. mar. 2017.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/handel/id1161/>

SAARC. 2017. "SAARC" Hentet 15. mar. 2017.

<http://www.saarc-sec.org/>

Sander, Kjetil. 2014. "Valg av forskningsdesign og analyseplan" *estudie.no* 12. mai.

Hentet 29. mar. 2017.

<https://estudie.no/situasjonsanalyse-valg-forskningsdesign-analyseplan/>

Skog, Ole. 1998. *Å forklare sosiale fenomener*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Statistisk sentralbyrå. 2017. "Utenrikshandel med varer" Hentet 29.mar. 2017.

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/define.asp?SubjectCode=al&ProductId=al&MainTable=UhArTotaltallLand&contents=Verdi&PLanguage=0&Qid=0&nvl=True&mt=1&pm=&SessID=11236199&FokusertBoks=2&gruppe1=Hele&gruppe2=Hele&gruppe3=Hele&VS1=HovedVareStrommer02&VS2=LandKoderHandelVerdensdel&VS3=&CMSSubjectArea=utenriksokonomi&KortNavnWeb=muh&StatVariant=&Tabstrip=SELECT&aggreseotr=2&checked=true>

Store norske leksikon. 2009. "toll" Hentet 14. feb. 2017.

<https://snl.no/toll>

Store norske leksikon. 2016_a. "Adam Smith" Hentet 30.jan. 2017.

https://snl.no/Adam_Smith

Store norske leksikon. 2016_b. "WTO Verdens handelsorganisasjon", Hentet 02. feb. 2017.

https://snl.no/WTO_Verdens_handelsorganisasjon

Store norske leksikon. 2016c. "EØS" Hentet 07. feb. 2017.

<https://snl.no/EØS>

Stortinget. 2012. *Bakgrunn*. Dokument 8:139 S. Hentet 27. mar. 2017.

<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Representantforslag/2011-2012/dok8-201112-139/?l=0>

Todaro, Michael. P. og Stephen C. Smith. 2009. *Economic Development*. Essex: Pearson Education.

Toll. 2004. "Rundskriv til tollvesenet og næringslivet", Hentet 28. mar. 2017.

<http://www.toll.no/globalassets/00-upload/avtaler/frihandelsavtaler/columbia/iverksettelsesrundskriv-colombia.pdf>

Toll. 2017_a. "GSP - handel med u-land" Hentet 26. mar. 2017.

<http://www.toll.no/no/bedrift/import/tollfrihet/gsp/>

Toll. 2017_b. "Slik får varen opprinnelsesstatus" Hentet 16. mar. 2017.

<http://www.toll.no/no/bedrift/import/tollfrihet/slik-far-varen-opprinnelsesstatus/>

Toll. 2017_c. "Innledende anmerkninger" Hentet 15. mar. 2017.

http://www.toll.no/contentassets/7d39a36478104a8d8e3d4632b0daf4e5/innledende_anmerkninger.pdf

Toll. 2017_d. "Krav til preferansetollbehandling" Hentet 14. mar. 2017.

<http://www.toll.no/no/bedrift/import/tollfrihet/gsp/krav-til-preferansetollbehandling/>

Toll. 2017_e. "REX-systemet" Hentet 14. mar. 2017.

<http://www.toll.no/no/bedrift/import/tollfrihet/gsp/rex-systemet/>

Toll. 2017_f. "Tolltariffen - kapittel 4" Hentet 03. mar. 2017.

http://tolltariffen.toll.no/templates_TAD/Tolltariffen/Chapter.aspx?id=312956&epslanguage=no&bk=04.09#04.09

UNCTAD. 2017. "About GSP" Hentet 26. jan. 2017.

<http://unctad.org/en/Pages/DITC/GSP/About-GSP.aspx>

UNDP. 2017. "Human Development Index" Hentet 27.mar. 2017.

<http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>

Universitetet i Oslo. 2015. "Valuta og valutamarked" Hentet 01. apr. 2017.

<http://folk.uio.no/sholden/makrobok/valuta.pdf>

Utenriksdepartementet. 2007_a. *Handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid*

Hentet 26. mar. 2017.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/utvikling/handlingsplan_utviklingssamarbeid_2013.pdf

Utenriksdepartementet. 2007_b. *Utviklingslandenes markedsadgang til Norge* Hentet

26. mar. 2017.

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/handelspolitikk/gspfinal.pdf>

Utenriksdepartementet. 2012. *Import fra utviklingsland* Hentet 14. feb. 2017.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/handelspolitikk/wto20ge nerelt/import_fra_utviklingsland_webny.pdf

Utenriksdepartementet. 2013. *Handlingsplan for handelsrettet utviklingssamarbeid*

Hentet 14. feb. 2017.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/utvikling/handlingsplan_utviklingssamarbeid_2013.pdf

Virke. 2017. "Internasjonal handel" Hentet 22. mar. 2017.

<https://www.virke.no/bransjer/bransjesider/internasjonalt-handel/>

World Bank. 2010. *Enhancing Regional Trade Integration in South east Europe*

NO.185. Washington DC: World Bank. Hentet 01.feb. 2017.

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/5931/530990PUB0regi101Official0Use0Only1.pdf?sequence=1>

WTO. 2017. "Aid for Trade fact sheet" Hentet 20. feb. 2017.

https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/a4t_e/a4t_factsheet_e.htm